aña 16
no. 1
1985

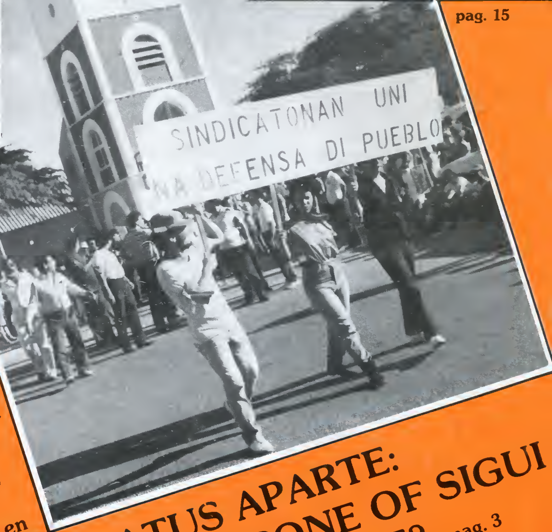
SKOL & KOMUNIDAT

SIMAR
SINDIKATO DI MAESTRONAN DI ARUBA

pag. 15

Di 'katesashi' antes pa 'formashon religioso' awor, pag. 13

HOGE RAAD, bedankt?, pag. 8

De Arubaanse Pedagogische Akademie in relatie tot het Antillianiseringsproces in het onderwijs, pag. 10

FUSIE van de ETAO en de LHO (de ETAVO), pag. 15

STATUS APARTE: POSPONE OF SIGUI KUNE?, pag. 3

GRAWATA, pag. 7 en 14

redaktie: c. tromp, h. oplaat, q. maduro, j. van eer, t. pengel, j. perreira, r. reeberg.
redaktie-adres: kantoor simar, sabana blanco 36.
bank skol & komunidat: a.b.n., banknr. 31.47.886.
layout en fotografie: r. de graaff.
drukker: vad.

simar, sindikato di maestronan di aruba, sabana blanco 36, pob 582, oranjestad, tel. 24219.

bestuur: armand hessels, presidente; burney every, vise-presidente; mirella wijngaarden, 1° sekretario; ebby goedgedrag, 2° sekretario; jaime mata, 1° tesorero; gerrit besselink, 2° tesorero; dolfi kock, komisario; edgar boekhoudt, komisario; ramon todd dandaré, komisario.

SKOL & KOMUNIDAT

1985
aña 16 - no. 1

sindikato di maestronan di aruba

PREISNAN PA ABONO RIBA SKOL & KOMUNIDAT PA AÑA 1985 (10 NUMERO)

- ☐ antias naf. 32,50
- ☐ hulanda ku bapor naf. 32,50
- ☐ hulanda ku avion naf. 55,—
- ☐ otro paisnan ku pabor naf. 32,50

nomber: ....

....

adres: ....

....

manda un chèk of deposita plaka riba kuenta bankario a.b.n. nr. 31.47.886.
manda e formulario aki pa:
skol & komunidat,
cashero 17, aruba, n.a.

STATUS APARTE: POSPONE OF SIGUI KUNE?

No opstante ku nos tambe a purba di haña e opinion di e partido MEP, nos no a logra esei e biaha aki tampoko. Tin *un* hende so den MEP ku por papia den nomber di e partido i e tabata asina okupá, henter i siman di 21 te ku 27 di yanüari, ku e no a haña chèns pa otorgá S&K un entrevista telefóniko di no mas ku 10 minüt. Pero di otra banda nos tin ku bisa, ku e biaha aki nos no a sinti falta grandi di e opinion di MEP, pasobra e ta basta konosí kaba i nos no ta kere ku e lo tabata hopi diferente di esun di p.e. AVP.

E motibonan t'ei, nan ta masha kla pa tur hende i nan ta hopi serio mes, tur tres: 1° e *retraso grandi* ku ya kaba tabata eksistí (pero ku a bira hopi mas grandi despues di 31 di oktober) den e trabounan atministrativo/organisatorio den kuadro di e preparashonnan pa Status Aparte; 2° e klaridat feroso ku a bini, porfin, tokante e *malmaneho finansiero-ekonómiko* di nos gobernantenan e ultimo añanan; 3° e hecho ku e pilar grandi di nos ekonimía, Lago, ta bai kai afo.
Pa un 'outsider' e motibonan aki lo tabata mas ku sufisiente p'e bisa: "Lubida e kos ei por kompleto!" Pero aki na Aruba mes nos ta ripará ku e grito (aunke un poko suave, pero di diferente banda) pa un eventual posponemento di e fecha di Status Aparte no a haña hopi akohida te ainda.
S&K a bai en buska di e bentahanan i disbentahanan di un eventual posponemento. Nos a purba di haña e opinion enkuanto e kuestion aki for di varios persona, representando mas hopi gremionan ku tabata posibel. Aki e resultadonan:

1. Mester posponé e fecha (1/1/86) di Status Aparte, den lus di e desaroyonan ekonómiko?

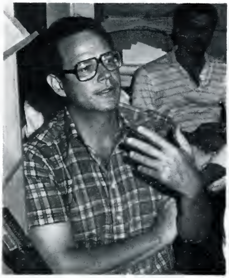
2. Kiko ta e argumentonan pa tal pensamento?

Henny Eman (lider di AVP)

1: No!

2: Status Aparte ta un asunto estatal i ningun momento un asunto ekonómiko-finansiero. Aunke ku e ta kosta plaka. Naturalmente nos ta lamenta ku nos mester bai enfrenta un Status Aparte den un situashon ekonómiko-finansiero pesimo, pero esei no ta kambia ku e mesun argumentonan ku nos a usa semper pa alkansa e Status Aparte, t'ei; nada no a kambia den e sentido ei. Loke ta mas ainda: si nos por a mira ku lo tin bentaha pa pospone e Status Aparte, e ora ei ainda lo bo por bisa: "wèl, ban wak si nos por pospon'e pa poko tempo". Pero esei tampoko nos no ta mira. Nos no ta mira ku lo por bai konsentrá riba e problemanan ekonómiko-finansiero ora nos pospone e Status Aparte, paso e kambionan estatal ta keda e ora ei komó e 'zwaard van Damocles' kolgá i e ora atrobe lo nos no por dedicá-ni e otro islanan di Antias, ni Aruba — tur e atenshon, ku ta asina nesesario, na e kambionan grandi ku mester bini riba e tereno ekonómiko-finansiero. E 'knoop' mester worde 'doorgehakt', aunke kon malo e ta, i djei 'build up' bèk. →

Leo Berlinski
(lider di PDA)

1: Pa mi, e Status Aparte mester sigui.

2: Uno: Status Aparte ta e anhelo di e pueblo di Aruba. Dos: si bo no tuma Status Aparte awor, probablemente bo no ta haña'e nunka mas, bo ta perd'e. Si nos a lucha pa bin lòs, pa sali for di e gara di e isla mas grandi di Antias, anto nos lo mester ta konsekuente, nos no mester tini e sentido di oportunismo ku aworaki nos ta kere ku na Kòrsou kos ta un tiki mihor, laga nos keda den Antias paso nan ta duna nos plaka. Pasobra esei lo ta un aktitut oportunista ku mi no ta kere nos komo pueblo ta digno di aktua asina. E uniko manera ku nos ta mira awendia, a base di tur e kambionan ku a tuma lugar, tur e difikultatnan ku a worde kreá di parti di e otro isla hermana, Kòrsou, ta hasi imperativo ku Aruba tuma Status Aparte riba 1 di yanüari '86.
Laga nos ta franko: e problemanan di e 'begrotingstekort' no ta kousá dor di Status Aparte; es desir: si nos no haña Status Aparte e 'begrotingstekort' no ta disaparesé. E diferensia ta ku enbes di un 'begrotingstekort' grandi, nos lo tin un 'begrotingstekort' hopi mas grandi. No t'asina, manera hopi hende ta kere, ku e isla Kòrsou ta bai ta na mihor kondishon aki dos aña ku e ta awor. E isla di Kòrsou ta bayendo den direkshon di problemanan ekonómiko meskos ku nos ta pasando aden aworaki. I mi ta kere ku e ta oportunista pa bisa: "laga nos warda p'asina nos por haña poko plaka di nan". Esei lo ta un kos masha negativo di nos parti. PDA ta apsolutamente, kompletamente 'pro' Status Aparte no mas lat ku 1/1/86!

Benny Nisbet
(lider di PPA)

En kuanto di e pregunta di ehekut'e si of no, nos posishon ku nos a partisipá na gobierno insular, den 'raadscommissie' te awor aki, ta ku nos ta deseá pa tende di parti di gobierno di Aruba i di parti di gobierno sentral kiko ta e medidanan ku nan tin idea di tuma, kiko ta e impakto di nan (e medidanan) riba e nivel di bida, pa e konsekuensianan di siere di Lago i tambe ora bo ehekutá Status Aparte kiko ta e otro medidanan ku mester wordo tumá ku tambe lo kousa un impakto riba bo nivel di bida. Anto a base di esei bo por husga berderamente si bo por kanselá Status Aparte si of no. Nos no a ekspresá nos mes enkuanto para (Status Aparte) si of no, pero sí nos ta bisa ku nos ta kere ta importante pa pueblo sa e konsekuensianan ora ku e sigui.

Pastor Fransen
(bosero di klero)

1 i 2: Wèl, pa papia na nòmber di klero ta un poko difisil. Nos no tin un opinion konhunto, komun riba esei. Nos no a palabrá riba esei. Si mi sa ku nos tin nos preguntanan. Nos ta puntra nos mes si e fecha ta 'haalbaar'. Nos ta duda si esei ta 'haalbaar'. Anke mi ta kere ku hopi kos mester wordo reglá den e dies añanan ku ta bini despues. Hopi kos ta bin riba papel e aña aki, pero den e dies añanan binidero, kuminsando '86, nos mester weita kon nos ta bai hasi.

Hans Henriquez
(vise-pres. di ATIA)

1: Si, den su totalidat, ekonómikamente, sigur-sigur. Politikamente lo ta difisil pa pospone, pero ekonómikamente si.

2: Bon, un argumento klave i sumamente importante ta esun finansiero, no. E ta riparable awor ku e gastonan involvi ta sumamente mas halto ku nan a kere ku e lo tabata den primer instansia. Si Lago a keda e tabata un pregunta poko grandi, pero awor aki sigur-sigur, asina leu ku nos tin pensa, e ta desastroso. Paso ekonómikamente e ta nifiká nada. Si e Status Aparte ekonómikamente tabata nifiká un adelanto, sigur-sigur lo nos tabata kier e; pero e no ta nifika ekonómikamente nèt nada . . .

Milton Ponson
(pres. di K.v.K.)

(KvK a duna su kontestanan na Hulandes).

1: De handel is altijd voor de Status Aparte geweest en ziet op dit moment geen redenen om de zaak uit te stellen. Als de omstandigheden niet erger zullen worden dan ze nu zijn, zien wij in principe niet veel in een uitstel.

2: Kijk, wat de ontwikkelingen zullen zijn in de komende maanden, inhoeverre die een eventueel uitstel gaan beïnvloeden, dat is op dit moment nog niet te overzien. We leven nu in zo'n situatie dat bepaalde ontwikkelingen gewoonweg van de ene dag op de andere heel anders kunnen uitpakken.
Ik kan er hier verder niet te diep op ingaan, want we hebben deze kwestie in de Kamer slechts in grote lijnen behandeld. We zien in elk geval op dit moment nog geen redenen voor uitstel, maar er kan natuurlijk nog van alles gebeuren . . . Op ekonomisch gebied en ook op andere gebieden. De situatie kan zich de komende maanden dermate anders ontwikkelen, dat er dan dus wel redenen zouden zijn om uit te stellen. Maar nu denken we dat, als het maar enigszins mogelijk is, er niet van de datum 1/1/86 afgeweken moet worden, zodat er dan van uitstel geen afstel komt.

(KvK tabata masha masha kouteloso i nos no a logra di haña mas kontestanan mas konkreto for di nan).

Franklin Krozendijk
(vise-pres. di FTA)

1/2: Hala e fecha ya e ora ei bo tin tur kos kla manera debe ser i ku por presenta algo ku tur hende sa kiko ta bai pasa of kon nan ta pará. Bo por konsideré meskos ku e situashon di Lago awor aki. Ningun hende sa kiko ta pasa. Pasobra gobierno tin un informashon i despues ta resulta ku te hasta den seno di B.C. nan tin diferensia di opinion, pasobra e presidente a bisa ku no, Lago a reuni ku un hende di B.C., dus e ora ei falta di informashon. Awor, nan a bin ku un Status Aparte for di Hulanda, pero no tawatin i te ainda no tin sufisiente informashon pa tur hende sa kiko enberdat e ta.
Te ainda no tin ningun hende ku por kontestá e pregunta: Kuanto plaka Status Aparte ta kosta Aruba? Mi no ta kere ningun hende ta bai sera un kontrakt sin sa kuanto e balor di e kontrakt ta. Ya for di basta tempo kaba, for di aña pasá nos ta bisa ku e fecha no ta alkansabel. E tempo ei na RTC, fuera di e problemanan ekonómiko, nan no tawata sa kuanto e kosta. Kon bo por yega na un konbenio sin sa ki balor e konbenio ei tin? Dia pa dia e ta birando mas karo 'by the way'. E ta birando hopi mas karo pasobra riba e asunto di 'wachtgeldregeling' mes, mi ta sigur ku spesifikamente no tin nada. →

'raadscommissie' na varios okashon mi tin e impreshon ku kosnan ta wordo, manera nan ta bisa, 'gebulldozed' i si nos tene kuenta ku 'coördinatiecommissie' a laga sa ku tin hopi kos ta atrasá, ta signifiká ku mester bai 'rush' pa bini kla ainda. I sin duda bo ta hayabo ku un problema sosio-ekonomiko i un problema di kaos den gobernashon, ku leinan ku bo a tuma over ku bo no ta prepará pa nan. Esei mi ta vislumbrá ku lo tuma lugá.

3. Ta konosí ku, si mantene e fecha di 1/1/86, e trabounan mester worde 'gerushed' na un manera menos responsabel. Bo no ta wak e peliger ku desishonnan lo bai kai sin diskushon amplio i ku despues nos ta haña nos ku konsekuensianan negativo?

AVP

3: Tres, kuatro luna pasa ya kaba nos a publiká ampliamente ku ya kaba no ta posibel pa alkansa un Status Aparte debidamente prepara. E situashon ekonómiko-finansiero a empeorá i ta bai empeorando, pero ya e tempo ei kaba, loke ta trata e partinan legal, atministrativo ku mester worde reglá, no por worde reglá hamas den e tempo k'a resta. Pero, atrobe, tampoko pa nos e no ta un motibo pa posponé'le, pasobra e katástrofe ku bo lo bai haña despues ku b'a pospon'e ta mas grandi . . . Na promer lugar: si bo pospone Status Aparte: libida Status Aparte 'for once and for all'. . . Pasobra si nos awor, pa motibonan ekonómiko-finansiero, pa motibonan organisatorio-interno, bai bisa e otro islanan i Hulanda ku tur e tempo ku nos ta papia di un Status Aparte ku ta asina importante pa nos, pero aworaki, pa motibo di seramento di Lago i pa motibo ku nos mes no por organisá nos pais, nos ta pida boso pa 6 luna, un aña of 2 aña 'uitstel'. Si ami tabata e partidonan di e otro islanan lo mi hari i bisa: "e kos aki ta imposibel; nos ta preparando e Status Aparte tanto tempo i aworaki bo ta bin kambia bo opinion!" I si akaso ku nan asept'é mes, nos ta bira un 'voetveeg' di nan pasobra e konklushon lo mester ta ku ta pa motibonan oportunísta Aruba lo a desea e Status Aparte, lokual apsolutamente no ta berdat. No, mi no ta mira ningun 'voordeel' den un posponemento di e Status Aparte.

PDA

3: Semper, ora bo ta traha den pura bo resultadonan ta un tiki menos bon ku si bo traha kontinuamente, den un forma mas responsabel usando un planifikashon drechi. Pero, e ta humano; ora bo tin hopi tempo, bo ta haña semper ku masha hopi trabou ta kulmina den e ultimo parti di e periodo. Mi ta kere ku e kambionan estatal ku tin ku tuma lugar, ni mes kuanto aña bo tuma pa prepará nan: na un dado momento ta un plan bo ta traha i segun e plan bo ta hasi e kambionan ku bo ta kere ta nesesario. E punto ta: ku bo mester ta prepará di atmití si b'a konstruí algo ku no ta bon, ku e mester worde koregí sin difikultat i sin miedo pasobra podisé e lo mester kosta bo algo di voto.
E pregunta aki ta un poko manipulativo pasobra ningun hende por ta di akuerdo ku lo 'rush' e trabounan na un manera menos responsabel. Si 'rush' e trabounan na un manera responsabel (esaki no nesesariamente mester ta un kontradikshon), anto nos por bin kla na tempo. Diskushon tabatin hopi kaba: KWG, Komishon di 7, RTC, ets., lokual falta awor ta e boluntat polítiko pa tuma desishonnan ku diligensia. Erornan por ser hasi, pero erornan por ser rektifiká a base di konbenionan di tur partner involví.

PPA

3: Di esei mi ta sigur, pero ya promé ku e problema di siere di Lago ets. ets. den

Klero

3: Klaro ku si, pasobra esaki bo no por hasi 'hals over de kop'. Tin un representante di banda di klero den e kombersashonnan tokante konstitushon. Mi ta haya e impreshon ku esei ta bai basta bon. Mi tin e impreshon ku nos ta bai sinti falta di tempo pa papia ekstensamente riba esei. I mas tanto pa mustra e komunidat kiko ta e konsekuensianan di loke un grupo chikito ta palabrá. Segun mi e mayoría di hende no ta na altura kiko ta wordo papiá. Den e sentido ei e kosnan ta bai hopi lihé. Un "happy few" ta palabrá hopi ma e resto no ta mucho na altura.

ATIA

3: Sigur-sigur!

FTA

3. Esei ta un di e kosnan. En prinsipio ta bin un Status Aparte, pero FTA por informá ku palabranan di J. v/d Kuyp tawata ku p.e. riba e parti di leinan laboral no tin nada i te despues di 1 yanüari '86 ta esnan ku ta bai sinta den e posishonnan, anto eseinan ta bai regla e asunto ei. Sierto kaminda nos tin un Status Aparte pero nos no tin ningun lei laboral. E konsekuensianan, ta nos ta bai biba kun'e stret bai komo trahado. Awo e tikinan ku tin ei, ku no ta bon tampoko, ta hasta eseinan sierto ora, despues di 1 yanüari '86 nos no tin. E ora e ta hasi e situashon di e trahado mas difisil ku e ta awor aki kaba.

4. Ki sorto di bentahanan, resp. disbentahanan (spesífiko) bo ta weita den mantenemiento di e fecha 1/1/86?

PPA

4: Wèl, si nos tene kuenta ku tempo ku nos a bolbe bèk for di RTC nos a bisa ku e resultadonan nos a aseptanan ku sentimientonan miksto pa e simpel motibo ku Aruba mester a pone mucho awa den biña. Mi no por bisa ku direktamente tin un bentaha pa komunidat arubano pasobra loke ta wordo spliká na pueblo ta ku e ta duna e instrumentonan ekonómiko pa Aruba por hiba sin mas un maneho ekonómiko ets. Esei no ta berdat. E konsepto di Status Aparte manera ela wordo akordá na RTC no ta e konsepto pa kual tanto a bringa p'e den añanan anterior i mi no ta kere ku sin mas elo enserá ku ora bo ehekut'e bo a krea e posibilidatnan pa bo pueblo progresá. Ke men, un bentaha sin mas pa e kontinua mi no por bisa.
Tin algun desbentaha. Dor ku e siere di Lago tin konsekuensianan pa e kuponan di trabou ku tin. bo ta hayabo ku 5000 hende sin trabou. Ta un echo ku lo mester slank af e 'ambtenarenapparaat' e momento ku bo sigui ku bo Status Aparte, bo ta bai pone un par di shen amtenar ku ta traha pa Land tambe nan trabou den peliger. E plaka ku nan ta kobra ku ta sirkulá den bo ekonomía, no ta sirkulá den e forma ku e tabata sirkulá promé. Ta signifiká ku tambe den sektor privá lo tin un par ku lo perde trabou, mi no por bisa kuanto, pero e ehekushon di Status Aparte tin su konsekuensia pa un 800 pa 1000 kupo di trabou. →

Klero

4: Si bo tuma na serio loke nan a bai di akuerdo, i esei ta e prome punto di salida, ku bo ta tuma na serio loke a wordo disidí. Ma si enberdat parse ku e kos no ta bin kla, anto ami personalmente, mi ta kere e otronan no tin nada kontra, ku e fecha ta wordo posponí, hasta bo ta haña e aseptashon di tur e otronan. Riba nos mes nos no tin nada kontra pa posponé e fecha ma e mester wordo disidí demokratikamente.
E kos ta bini tòg, mas ku bo ta bai posponé un fecha, menos bo ta haya e hendenan pensa riba un situashon nobo ku nos ta drentando aden. Esei segun mi ta un problema grandi. Nos ta papia si riba independensia, status aparte, ma en realidat nos no ta 'echt' independiente mentalmente, nos no ta independiente 'at all'. Un bentaha pa mantené e fecha por ta ku awor e kos ta bira serio ku nos mester aseptá realidat pasobra ainda mi tin e impreshon ku nos ta hui pa e realidat, den e kaso aki pa e konsekuensianan di loke nos ta papia tur ora ku palabra.

ATIA

4: Si, politikamente sigur-sigur tin bentaha. E preshon ku semper tabatin for di Kòrsou riba Aruba sigur-sigur lo ta menos. E disbentahanan ta: e ta kosta gobierno di Aruba mucho mas plaka. Tin mas disbentaha ku ta bai via-via, no. 'Businesswise' tambe, pero ta un poko difisil pa mi duna detayesnan aworaki. E 'klap' ku Lago ta duna finansieramente ta asina grandi ku nos ta bai *mucho* atras . . .

5. Bo no ta kere ku ta mas mihor pa bai bèk pueblo — p.e. pa medio di un referendum — pa haña sa si pueblo a kambia su opinion?

AVP

5: . . . Eh, . . . esei sí lo por yega; e momento lo por yega ku bo ta bisa: 'wèl laga pueblo disidí un bes mas, pero mas informá'. Lo bo por defende un 'standpunt' asina, aunke nos komo partido lo bisa ku nos lo hiba un kampaña riba Status Aparte tòg. Nos lo no bai entamá un asunto asina komo partido polítiko; nos situashon tabata 'duidelijk', nos programa tabata 'duidelijk', i, manera m'a bisa kaba: nos no ta mira kiko a kambia pakiko nos no tin di realisa e Status Aparte.
Mi ta kere ku un partido polítiko tin su propio opinionnan; e ta basá, e ta eksisti — althans pa AVP t'asina — grasias di su ideología i su metanan, kiko e kier logra. Un di e kosnan ku a tene AVP na bida desde su origen ta Status Aparte. Awor, pasobra e ta kai den un tempo fastioso, berdat, i ku lo duna difikultatnan ku hopi hende kisas lo preferá p'e no tuma lugá na e momento ei of bou di e sirkunstansianan ei, pa nos no ta un motibo pa kambia tal opinion. E ora nos komo partido polítiko tin e tarea di konbensé nan bèk i bisa nan: "no, warda un rato, no bruha e asuntonan". I segun mi, berdat, tin algun organisashon ku aworaki ta hungando ku e pensamento di pospone e Status Aparte, pero na mesun momento tin kantidat di organisashon ku a asta 'opper' e, pero nan ta 'give it a second thought' i bai pensa kiko e konsekuensianan ta di pospon'e, i ta bin bèk na e opinion ku nan ta bisa: "no, ban ehekut'e numa; 'met alle gevolgen vandien', pero ban ehekut'e pasobra 'de andere kant is erger . . .' Te aworaki nos ta sinti aki aya ku e t'ei, pero nada serio i si nos sinti ku e ta serio, nos lo invita e organisashon ei pa konbersa ku nan, pa splika nan ku kisas si nan studia e matéria un tiki mas profundo, e konsekuensianan di pospon'é ta pió ku e Status Aparte mes.

PDA

5: Si, ta posibel, pero e konklushon lo keda meskos: lòs di Kòrsou ta lokual nan ta kier, i ami tambe kier. I pa e 'lòs di Kòrsou' tin varios motibo ku ya ta masha konosí. Nos no ta kere ku e situashon ekonómiko malo di aworaki tin influensia riba esei. Na Kòrsou e situashon tambe ta of lo bira malo.

Si bai tene un referendum atrobe nos ta hasi nos mes ridikulo internashonalmente. Nos a hasi bishitanan na hopi pais, nos a akudí na United Nations, pasobra nos kier hasi uso di nos derecho di outodeterminashon. Nos tin hopi krítika kontra e manera ku e ultimo referendum a bai. Kontestanan riba *un* pregunta sinembargo a demostra bon kla ku e pueblo di Aruba kier sali for di e konstelashon Antiano. Esaki ta kuadra ku otro sondeonan hasí. Si mester bin un referendum, e pregunta no mester ta pa haña sa si pueblo kier Status Aparte of no, pero mas bien pa haña sa si pueblo realmente kier ta lòs di Hulanda (independensia).

PPA

5: Ta asina ku esei tabata posishon di PPA na konferensia di mesa redonda. Nos tabata deseá solamente di papia riba Status Aparte di Aruba i na kuminsamento di e reunion of e konferensia, tur partido tabatin e mesun opinion, pero un dado momento. Sr. Betico Croes a laga e punto di bista ei kai i a aseptá pa pone fecha di independensia di Aruba den e puntonan di konsenso. Si bo tin un kambio ku tin un impakto asina grandi riba bo komunidat, mi ta kere ta importante pa pueblo ekspresá su mes riba independensia. Riba Status Aparte mi no ta mira e nesesidat. Status Aparte sigur lo keda un deseo.

Klero

5: Si, mi no tin nada kontra i mi ta kere mi koleganan tampoko pa hasi 'alsnog' un referendum ku varios pregunta pasobra alfin e ta un asunto di henter pueblo i mayoría di pueblo no ta mucho involví den e asuntonan aki. Kisas mi ta kontradesí un poko lokual mi a bisa den e punto anterior ku nos mester enfrentá e realidat. Tòg un otro aspekto di realidat ta ku un grupo ta pusha e kos ei i ku bo ta puntra bo mes awor ku a bin un kambio grandi den ekonomía, kiko pueblo ta pensa seriamente riba esaki, si nan a kuminsa weita kosnan di otro banda. Dus pa chèk e opinion di hendenan despues di un bon informashon i kiko ta e konsekuensianan i esaki mi kier remarká hunto ku e pregunta tokante referendum. Bo no por dunanan awe un pregunta pa nan kontesta mayan i nan no sa 'de que se trata'. Duna nan pues 'dus' mas informashon i a base di esei hasi nan algun pregunta.
Mi ta haña esei bala pena, mi ta kere ku e ta un realidat ku por sosodé, ku nos por aseptá, pero e ora ei mester chèk e opinion di pueblo i e desishon mester wordo tumá demokratikamente. No algun grupo mester disidí e ora ei.

ATIA

5: Nos no a diskutí e kos ei den su totalidat ainda. Mi bista personal ta ku lo ta bon pa nos bai pueblo bèk, si. Pero no na e manera k'el a worde hasi antes. Naturalmente bo por stèl op un referendum ku e tipo di preguntanan ku bo por hasi'e zona ku, aunke ku e hendenan ta vota 'nee', tòg e ta zona positivo. Esei ta lokual a sosode biaha pasa. Pero sigur-sigur lo ta nesesario pa laga pue- →

Naturalmente nos tambe a puntra opi-
nion di otro sindikatonan, e.o. GABA i
SIMAR, pero nos no a logra haña nan
kontestanan konkreto na tempo. E mo-
tibonan ku nan a duna ta ku, na pro-
mer lugar, nan no a trata e asunto aki
ainda debidamente den un reunion
general ku nan miembronan i tampoko
nan a haña oportunidad te awor pa dis-
kui'e den direktiva of asamblea di sin-
dikatonan Uni.
Sí nos a papia, en general, ku
hendenan di direktiva di e dos sindika-
tonan menshoná i nos a haña e impre-
shon ku nan opinion lo no diferensiá
hopi di esun di FTA. En espesial e atra-
so enorme ku tin riba tereno atmini-
strativo/organisatorio i e poko aten-
shon ku te ainda a worde duna na e de-
rechonan di e klase trahador ta forma e
motibonan pa e duda grandi ku nan
tin. Tambe nos a saka afo ku bou di e
trahadornan ta reina un sentimento ku
nan a wordo gaña na aña '77. "Si nan
organisá un referendum aworaki, ku e
mesun preguntanan ku na '77, di baine
nan lo haña 2% in bes di e 80-piko ku
nan a haña e tempo ei!", tabata un ek-
spreshon ku nos a tende for di boka di
un di e lidernan sindikal.

blo disidí, si. Mi ta kere ku, en vista di e desaroyonan di e ultimo tempo, p'e politikonan mes e lo ta un mihor siguransa si of no.

FTA

5. FTA ta kere ku mester laga pueblo bai re-evalua e situashon di Status Aparte. Nos no ta kontra dje hamas i nunka.
Nos a papia semper di un Status Aparte kaminda bo sa kiko ta bai pasa. Bo por sa di adelanta e konsekuensianan ku e lo tin, negativo i positivo. ●

Resumen i komentario

For di e diferente opinionnan ku a bin dilanti, nos por saka afó ku en todo kaso e balor político di un Status Aparte ta keda mes importante. Riba e aspekto aki un posponemento lo nifiká un peliger grandi pa e ehekushon di Status Aparte riba su mes. Ku esaki nos kier bisa, ku un eventual posponemento di e Status Aparte indudablemente lo por bai debilitá posishon di Aruba pa ku e eventual akuerdonan ku lo mester wordo kumbiní di nobo.

Riba e asunto di e seramento di Lago e echo ku kosnan a kambia ekonómikamente no por ta un motibo pa posponé Status Aparte. For di un punto di bista e ta ilustrá un aktitut oportunista di nos ya ku awor ku kos ta malo nos kier hala atras. Ademas den futuro e perspektivanan pa desaroyo ekonomiko di Aruba i Antiyas di sinko no ta diferensiá mucho hopi. Biniendo riba e bentahanan di e posponemento di e Status Aparte nos tin di menshoná ku varios gremio ta mira e tempo pa regla e asuntonan komo insufisiente. E asunto di leinan laboral i otro leinan ku ta na bienestar di e trahado, manera FTA a menshoná i ku S&K ya a publiká den e edishon nr. 3 di aña 1984, ta hasi ku e posponemento di Status Aparte por wordo usá e.o. pa kaba di regla e leinan aki.
Pues pa regla e asuntonan aki lo ta miho pa posponé Status Aparte pa evitá ku e 'kaos atministrativo' lo dominá e isla aki ku tur su konsekuensianan pa e gobernashon. Di otro banda e desbentahanan ta ku bo ta bolbe kore pa e responsabilidat (en todo kaso pa un sierto periodo atrobe) di karga e peso di politikamente ta liber, pa motibo ku abo no kier tuma e konsekuensianan ekonómiko-sosial di e "choice" aki. Nos kier menshoná e posibilidat di un "gefaseerde invoering" di Status Aparte, ya nos lo por evitá ku un kaos atministrativo ta bai tuma lugá.
Mirando ku e kondishonnan, bou kual e desishon a kai na '77, (Aruba a skohé pa independensia) a kambia radikalmente, nos a trese e pregunta tokante di e referendum dilanti. Nos **no** *ta sigur ku nan tin e mesun opinion ainda. Nos tin e impreshon ku nan a wordo defroudá.*
Ta pesei esnan ku ta bai karga e konsekuensianan di 'nan' desishon den pasado ('77) mester por bisa, despues ku hopi kambio **a** *i* **ta** *tuma lugá, si nan ta di akuerdo pa sigui e mesun kaminda si of no. Nos ta di akuerdo ku e gremionan ku e biaha aki sí lo mester tin oportunidat pa diskutí na un manera trankil i ophetivo i no emoshonal manera na '77. Nos mester realisá ku den e 'Statuut' nobo nos fecha di independensia lo ser poní. Nos no ta sigur si e pueblo enberdat kier esei i ku nan ta konsiente di e desishon aki i su konsekuensianan.*
Por ultimo nos por menshoná ku pa e prinsipio di buska bo independensia komo pais bo no mester evitá e posibel efektonan negativo ku indudablemente lo bo (komo pais) topa riba e kaminda ei. Den e mesun rosea sinembargo nos tin di bisa ku e proseso di konsientisashon nesesario pa enfrenta un "Status Aparte" a kuminsá. A lo largo independensia tog lo ta inevitabel. ●

grawata

B'a tende kaba ta ken (atrobe) ta bira hefe di 'Arubaanse Oplichtingsdienst'?

★

Of zou John van de Badkuyp misschien die stembriefjes van Nel en Grace 'vervalst' hebben? (Hij weet hoe 't moet ...)

★

Tip voor Betico: laat je 'BET-O-MOBIEL' zó maken, dat je er ook mee de zee in kunt ...

★

E.T.A.O. i Huishoudschool ta bai hunto pa bira E.T.A.V.O., entrante ougustus '85. Pero nos ta profetisá ku, si nan sigui asina i no duna sufisiente tempo di preparashon ni tampoko partisipashon na e maestronan, e tin masha hopi chèns di bira un skol di B.E.N.T.A.F.O. ...

★

Sindikatonan, kòrda bon: si boso logra di kambia e entregamento di 20% den un 'kontribushon na un fondo di desaroyo', pa eksihí tambe ku e plaka di e fondo ei lo worde poní na un banko na Miami ...

HOGE RAAD, bedankt?

Uit de pre-adviezen die uitgebracht zijn blijkt duidelijk, dat de kwestie van wel of niet rechtsmacht toekennen aan de Hoge Raad der Nederlanden ten aanzien van rechtszaken in de Nederlandse Antillen vanuit verschillende oogpunten beschouwd kan worden. Het blijkt overigens dat, behalve in deze pre-adviezen ook in het verleden, nog vóór de inwerkingtreding van de huidige regeling, diverse artikelen zijn verschenen over deze kwestie.

Zonder de pretentie te willen hebben uitputtend te zijn zou ik willen verwijzen naar de verwijzingen van Van Helsdingen in zijn standaardwerk over de Staatsregeling, pagina's 331 en 332.

Ondanks het feit dat blijkt dat er velerlei vragen rijzen ten aanzien van het wel of niet toekennen van rechtsmacht aan de Hoge Raad, meen ik dat er steeds enkele kernpunten zijn die bij elke bespreking naar voren zullen komen. Ik zou mij nu, terwille van de duidelijkheid, tot deze kernpunten willen beperken.

Pro's en contra's van cassatie

Ten eerste is er de vraag wat het voordeel geacht kan worden van cassatie bij de Hoge Raad der Nederlanden.

De tweede vraag is wat de belangrijkste argumenten zijn die pleiten voor afschaffing van de cassatie in de vorm zoals wij die nu kennen.

Uit een afweging van de antwoorden op deze beide vragen zou de conclusie getrokken moeten worden of het aanbeveling verdient een voortzetting van de Cassatieregeling te bepleiten.

Wordt voortzetting van de mogelijkheid van cassatie bij de Hoge Raad niet wenselijk geacht, dan is daarmee natuurlijk ook de discussie gesloten.

Blijkt echter uit de afweging van de verschillende faktoren een voortzetting van de mogelijkheid voor cassatie wenselijk, dan pas zal hierbij nog betrokken moeten worden de derde vraag, namelijk hoe bij de eventuele onafhankelijkheid van de Antillen c.q. Aruba, de wenselijk geachte cassatiemogelijkheid bij de Hoge Raad gestalte kan krijgen.

Over deze "eventuele onafhankelijkheid" zou ook een hele discussie gevoerd kunnen worden, doch ik geloof dat wij deze zaak beter kunnen laten rusten.

Het belangrijkste argument voor het handhaven van de cassatiemogelijkheid bij de Hoge Raad is en blijft ongetwijfeld dat de bescherming en rechtszekerheid ermee gediend zijn, als gebruik gemaakt kan worden van de kennis, ervaring en standing — of zo u wilt — het gezag van de Hoge Raad.

Zulks is niet alleen van lokaal belang, maar zou ook beschouwd kunnen worden als een voordeel bij het aantrekken van buitenlandse investeerders nu de Hoge Raad ook in het buitenland deze goede standing heeft. Het is duidelijk dat dit argument nog aan gewicht wint indien er sprake zou zijn van een volkomen onafhankelijke Nederlandse Antillen, zeker in de beginfase van zo'n onafhankelijkheid. Een beginfase waarin hoe dan ook sprake zal zijn van een zekere instabiliteit. Het argument pro handhaving van de cassatiemogelijkheid kan nog uitgebouwd worden, maar m.i. spreekt het voor zich. Ik zal overigens later nog op een aspekt hiervan terugkomen.

Ten aanzien van de vraag welke de nadelen zijn van cassatie, zijn in de loop der jaren verschillende naar voren gebracht. Van Helsdingen noemt in zijn Staatsregeling (uitgegeven in 1956) een achttal. →

Op 7 december jl. organiseerde de Juridische Faculteit van de UNA een forum i.v.m. de 'brandende kwestie' of de mogelijkheid van cassatie bij de Hoge Raad der Nederlanden na het ingaan van de Status Aparte al dan niet moet blijven bestaan. Tot op heden — luttele maanden vóór de uiteindelijke beslissing moet vallen — is er over deze zaak, én tussen de partners onderling én op Aruba zelf, nog geen overeenstemming bereikt. S&K was present op het forum en wil middels het publiceren van een van de gehouden inleidingen een bijdrage leveren aan de diskussie over dit zeer belangrijke onderwerp.

VAN HELSDINGEN: DE STAATSREGELING VAN 1955

Artikel 110

De invoering werd van verschillende zijden ontraden op de volgende gronden:

1. Bedoeling van cassatie is: eenheid van wetstoepassing en daardoor rechtseenheid en rechtszekerheid te waarborgen. Aangezien er in Suriname niet meer dan één college in hoogste ressort bestaat, vervalt deze doelstelling.

2. Cassatie kan een deugdelijke rechtspraak bevorderen, doch geeft geen baat als onjuiste feitelijke beslissingen worden genomen en dat is juist meestal het geval bij niet voor hun taak berekende rechters. Men benoeme goede rechters en verbetere de organisatie door een meer stabiele samenstelling van het Hof.

3. Voor een goede wetstoepassing is in vele gevallen kennis van plaatselijke toestanden en opvattingen nodig, welke kennis de leden van de Hoge Raad ontbreekt.

4. Er is ook geen behoefte aan controle van de Hoge Raad gebleken; slechts zelden is hoger beroep of cassatie in belang van de wet ingesteld. Dank zij de concordantie in de wetgeving wordt reeds ruimschoots rekening gehouden met de jurisprudentie van de Hoge Raad.

5. Invoering van cassatie is ongewenst:
a. omdat in burgerlijke zaken de kosten te hoog zijn, mede omdat hulp van bij de Hoge Raad ingeschreven advocaten nodig is; en grote vertraging ontstaat;
b. in strafzaken, omdat de tenuitvoerlegging van het vonnis moet worden geschorst en mitsdien het middel zal worden misbruikt;
c. in belastingzaken, omdat herbehandeling de eindbeslissing veel zal vertragen.

6. Cassatie in het belang der wet heeft alleen reden als sluitstuk van cassatie op verzoek van partijen; is anders een slag in de lucht.

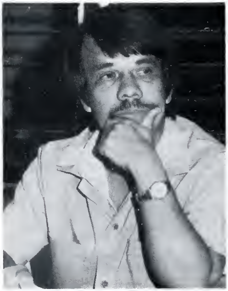
7. Het prestige van het Hof en van de gehele rechtspraak in Suriname en in de Nederlandse Antillen zal ernstig geschaad worden.

8. Het is in strijd met de zelfstandigheid der landen te steunen op het hoogste Nederlandse rechterlijke college.

In de verschillende pre-adviezen keren deze argumenten tegen cassatie — soms in iets gewijzigde vorm — terug.

. . . Maatschappelijke relevantie . . .

Het wel of niet handhaven van de cassatierechtspraak blijft uiteindelijk een politieke beslissing, afhankelijk van meer dan zuivere juridische argumenten. Ik zou vandaag daarom ook aandacht willen besteden aan de kwestie van het wel of niet handhaven van de mogelijkheid van cassatie bij de Hoge Raad vanuit een heel andere invalshoek. Namelijk beschouwd vanuit de feitelijke verhouding rechter - maatschappij, toegespitst op de verhouding rechter - bestuur op de Nederlandse Antillen binnen de huidige Antilliaanse realiteit, dus een meer sociologisch-politicologische benadering.
Voor wat betreft onze maatschappelijke realiteit, geloof ik dat in dit kader het volgende relevant is.
Zeer kort en schetsmatig gesteld: het wettenstelsel dat wij hier op de Antillen kennen en dat door de nog steeds Nederlandse rechter hier op de Antillen wordt gehanteerd, is in grote lijnen gelijk aan het Nederlandse en is in ieder geval niet uit de Antilliaanse zeden en gewoonten ontsproten.
Van bestuur en wetgeving door eigen organen is pas de laatste tientallen jaren sprake. Het overgrote deel van onze wetgeving, met uitzondering van het staats- en bestuursrecht, dateert van de periode hiervoor.
De andere partij in de te bespreken verhouding rechter - bestuur is het Antilliaans bestuur, waaronder ik ook begrijp de eilandelijke besturen, het hele politiek bedrijf. Dit bestuur steunt niet op een lange traditie en is sinds de invoering van het parlementair stelsel, nog geen vijftig jaar geleden, uitgeoefend door lokale politici, die niet allen als even integer en capabel zijn te beschouwen. Een andere belangrijke bijkomende factor m.b.t. de verhouding rechter - bestuur is, dat van een adekwate parlementaire controle op het bestuur geen sprake is geweest. Het Antilliaanse parlement (en de eilandsraden) heeft in de periode na het Statuut in feite enkel als verlengstuk van het bestuur gefungeerd.
Of we het willen ontkennen of niet, de Antillen bevinden zich in een dekolonisatieproces. Ik geloof dat juist dit aspekt aandacht verdient. Wij kunnen hier niet in abstracto gaan praten over de taak van de rechter of de Hoge Raad en uit het oog verliezen de rol die binnen de Antilliaanse context aan de rechter toevalt, of hij die wil of niet.
De rechter zal m.i. bij de toepassing van de wet rekening dienen te houden met het feit dat wij in een politiek zeer jonge en zeer gesegmenteerde Nederlandse Antillen leven.

door Mr. Mito Croes

Een rechterlijke uitspraak bij ons heeft — gelet op het eerdergenoemde en ook gelet op de kleine schaal — veel meer maatschappelijke relevantie dan in Nederland, waar het politieke leven in meer of mindere mate ingebed is in een lange traditie en daardoor meer gekanaliseerd en gebalanceerd is.
Bij gebrek aan een deugdelijk functionerend stelsel, deugdelijke normen van bestuurlijk handelen, voldoende controle door media, bij afwezigheid van deugdelijk functionerend administratief beroep en bij onvoldoende uitgewerkte administratieve rechtspraak, zullen het de burgerlijke en de strafrechter zijn die de richting zullen aangeven en zal het ook de rechter zijn die, veel meer dan in Nederland, onder druk zal worden gezet door de overige participanten, in het maatschappelijk krachtenveld, m.n. publiek, pers en politici (men denke aan de COT-zaak).
De Rechter in Eerste Aanleg op b.v. Aruba drukt zijn stempel op de hele gemeenschap, juist door de concentratie van judiciële bevoegdheden (bij de unus judix).
Het is wel zo dat ingevolge het Statuut de waarborging van rechtszekerheid en deugdelijkheid van bestuur behoort tot de Koninkrijksaangelegenheden en dat deze aangelegenheden ook onderworpen zijn aan het hoger toezicht van het koninkrijk, doch voor een daadwerkelijke bemoeienis van koninkrijkswege lijkt binnen de huidige koninkrijksverhoudingen eigenlijk geen plaats meer te zijn.
In dit kader is ook van belang dat dezelfde rechter ook ingeschakeld wordt als administratieve rechter. Ingevolge artikel 103 van de Staatsregeling is hij ook nog bevoegd ten aanzien van de politiek geladen burgerschapsrechten en ingevolge de opdracht in artikel 118 NARv. dient hij zich minder lijdelijk te gedragen dan zijn Nederlandse collega.
Samenvattend: de 'Antilliaanse' rechter geniet niet het relatieve isolement, de bescherming van een in de traditie gestoelde erkenning, achting en ongenaakbaarheid als de rechter in Nederland, terwijl hierbij nog komt, dat van deze rechter veel meer dan in Nederland verwacht wordt.
Vanuit de hier ontwikkelde gedachtengang zou ik de cassatieproblematiek willen benaderen. Ik zou meteen de problematiek institutioneel ruimer willen zien.
Het gaat niet alleen om de vraag of er in de onafhankelijke Antillen nog plaats is voor cassatie bij een Nederlandse rechtsinstantie. Het gaat m.i. ook om de vraag of op korte termijn de Antilliaanse rechter het kan stellen zonder ruggesteun van de Hoge Raad of dat de rechter anders teveel in het gedrang zou raken. Het gaat ook in het bijzonder om de vraag of in de onafhankelijke Antillen b.v. de Antilliaanse rechter benoemd zou moeten worden door een Antilliaans politiek orgaan, i.p.v. door een Nederlands politiek orgaan en of wij voldoende gerijpt zijn om deze taak op een verantwoorde wijze over te nemen.
Het gaat er in feite om of wij nu (of op korte termijn) de mentale instelling (zullen) hebben om, zonder de geloofwaardigheid en onafhankelijkheid van de rechterlijke macht aan te tasten, met name ook die bij het optreden als corrector van het bestuur, ons hieraan te wagen. In dit verband wil ik erop wijzen dat diverse malen op de Antillen, m.n. bij sociale conflicten, conflictspartners zoals b.v. ambtenarenvakbonden rechterlijke uitspraken naast zich neer hebben gelegd.
Overigens is bij ons het klagen over gebrek aan respect voor de rechterlijke macht niet nieuw.

"Zijn wij zover?"

Ongeveer tien jaar geleden, toen ik afstudeerde mede op grond van een scriptie over de verhouding rechter en bestuur op de Nederlandse Antillen, schreef ik — na verwezen te hebben naar een van de argumenten voor invoering van de cassatieregeling, namelijk bevorderen van concordantie van rechtspraak-: "Ik vind het onwenselijk dat de eigen Antilliaanse rechtsontwikkeling zou moeten plaatsvinden binnen de door de Nederlandse rechter voor Nederland getrokken grenzen. Meer dan al de praktische argumenten pro invoering van de Cassatieregeling, weegt voor mij het principe dat niet alleen de wetgeving maar ook de rechtspraak haar bestaansrecht niet behoort

(vervolg op pagina 18)

De **Arubaanse Pedagogisc**
het **Antillianiseringsproces**

De laatste weken is regelmatig
sluiting van de Arubaanse Ped
er sterk op dat de beslissing h
ZONDER dat de noodzakelijk
kussie die aan zo'n zwaarwege
gaan, is gevoerd. De Arubaans
enige Hogere Beroepsopleidin
APA op Aruba een niet weg t
andere heeft de APA de belan
van het lerarenkorps in het kle
geheel, en in het MAVO gedee
De sluiting van het enige instit
wijs heeft verder strekkende
denken.
Daarom is het dan ook van b
invalshoeken de funktie en m
sluiting en de gevolgen erva
Onderstaand artikel is de eerst
de diskussie rond de sluiting
In dit artikel zal de bijdrage va
bekeken worden. Ook zal nad
verschillende mensen geuite
Aruba, in de toekomst Aru
weer aan Nederlandse P.A.'s

Antillianisering.

Antillianisering is een veelzijdig begrip. In het algemeen kunnen we stellen dat Antillianisering ten doel heeft mensen te vormen die bewuster Antilliaans denken, Antilliaans voelen, Antilliaans handelen. En dit alles gebaseerd op de reële Antiliaanse situatie.
Antillianisering zal zich moeten richten op minstens de volgende terreinen:
a. sociaal
b. ethisch
c. economisch
d. politiek
e. onderwijskundig/opvoedkundig
f. juridisch
Op al deze terreinen heeft het onderwijs grote invloed. Het zal dan ook duidelijk zijn dat het noodzakelijk is allereerst het **onderwijs te antillianiseren** waarbij we moeten streven naar
— een antilliaans type onderwijs
— een antilliaans type leerkracht
— een antilliaans type onderwijsbeleid.
Jammer genoeg is tot nu toe de Antillianisering binnen het onderwijs vrijwel geheel beperkt gebleven tot het vervangen van buitenlandse leerkrachten door Antillianen. In het kort heeft men deze vervanging bereikt door achtereenvolgens:
— Antillianen in Nederland de onderwijzersopleiding te laten volgen. Het gevolg hiervan was dat deze leerkrachten opgeleid werden in een niet-eigen systeem, gebaseerd en gericht op een niet-eigen kultuurpatroon. Bij terugkeer van deze leerkracht waren er twee mogelijkheden:
1. De leerkracht probeert de in Nederland opgedane ideeën hier over te planten.
2. De leerkracht probeert de Nederlandse invloed van zich af te schudden, daarbij vaak in een vacuüm belandend.
— De eerste twee jaren van de onderwijsopleiding op Aruba te verzorgen waarna de volledige bevoegdheid in Nederland moest worden behaald.
Het gevolg hiervan was dat men gedwongen was de Arubaanse opleiding zoveel mogelijk gelijk te maken aan de Nederlandse.
— De gehele opleiding op Aruba te verzorgen.
Jammer genoeg moest men hierbij gebruik maken van Nederlandse docenten waardoor de opleiding geen eigen Antilliaans karakter kreeg. Op dit moment zijn de meeste docenten wel Antillianen waarbij we echter moeten bedenken dat deze veelal in Nederland zijn opgeleid.
Inmiddels is een commissie in het leven geroepen die werkt aan de plannen tot herstrukturering van de P.A.'s. Hopelijk zal ook dit bijdragen tot een versnelling van de antillianisering van het onderwijs. Jammer genoeg is deze ontwikkeling niet samengegaan met een Antillianisering op andere terreinen. **Op macro-nivo** is bijvoorbeeld niet of niet in voldoende mate gewerkt aan de **Antillianisering van:**
a. het onderwijsbeleid
b. de onderwijswetgeving
c. het onderwijssysteem
d. de leerplannen
e. de vorming van leerkrachten.

Terwijl er weinig of niets is gedaan aan:
a. Het inventariseren van de **behoeften** van het Arubaans kind of met andere woorden het nagaan, voorspellen van de **eisen** die aan de toekomstige Arubaanse gemeenschap en het daarvan deel uitmakende individu gesteld zullen worden.
b. Met uitwisselen van **ideeën** tussen **onderwijsveld, overheidsinstanties, vakbonden, ouders** en **diverse sektoren** uit de gemeenschap om daarmee een beter gefundeerd oordeel te kunnen vormen over de eisen die aan het onderwijs gesteld moeten worden.
c. Een planmatig voorlichten en begeleiden van onderwijsgevenden in verband met de Antillianisering.
d. Het voorbereiden van de Arubaanse gemeenschap op de Antillianisering van het onderwijs.
e. Het vaststellen van regels voor het gebruik van het papiaments in het onderwijs.

Op meso-nivo heeft het onder andere ontbroken aan:
a. Het ontwikkelen van beter op de Arubaanse situatie gerichte schoolwerkplannen.
b. Het ontwikkelen van eigen leer- en hulpmiddelen.
c. Het in voldoende mate vervaardigen van eigen methodes.
d. Het aanpassen van reeds bestaande Antilliaanse methodes (Nos Patria, Nos Tera, Naturantil, De Eerste Stap bijvoorbeeld).
e. Duidelijke en planmatige schoolteamaktiviteiten om de schoolsituatie aan te passen aan de veranderende omstandigheden.
Op micro-nivo is er weinig of niets te bespeuren van bijvoorbeeld:
a. Het aanpassen van de lesstof, vaak geput uit typisch Nederlandse methodes, aan de aktuele Arubaanse situatie.

che Akademie *in relatie tot*
s *in het* onderwijs

door *Fred Meenhorst*
Docent handvaardigheid, tekenen en schrijven aan de Arubaanse Pedagogische Akademie

tig gesproken over de mogelijke edagogische Akademie. Het lijkt hiertoe eigenlijk al is genomen, ijke, brede en fundamentele dis- egende beslissing vooraf dient te nse Pedagogische Akademie is de ing op Aruba. Jarenlang heeft de te denken rol gespeeld. Onder angrijke taak van Antillianisering leuter- en basisonderwijs vrijwel eeltelijk, gerealiseerd.
tituut voor Hoger beroepsonder- le invloeden dan menigeen zou

belang dat vanuit verschillende mogelijkheden van de APA, de an grondig besproken worden. rste in een reeks van artikelen die an de APA wil stimuleren. an de APA tot de Antillianisering er ingegaan worden op de door gedachte dat in plaats van op ubaanse leerkrachten evengoed s opgeleid kunnen worden.

b. Het vermogen en de durf van de leerkracht om af te wijken van de Nederlandse methodes.
c. Een op het **wezen** van het Arubaanse kind gericht didaktisch handelen.
d. Een verantwoord gebruik en een funktionele afstemming op elkaar van het Nederlands en het Papiaments.
e. Een planmatige aanpak van de sociale en ethische vorming.

Duidelijk is in ieder geval wel dat Antillianisering een zeer **veelzijdige** zaak is. Op onderwijsgebied zullen we pas van Antillianisering kunnen spreken als aan alle voorwaarden die hierboven zijn opgesomd is voldaan of er minstens serieus aan wordt gewerkt. Dit zal vele jaren vergen en pas kunnen slagen als alle beschikbare krachten worden gerekruteerd en er een optimaal gebruik wordt gemaakt van de aanwezige faciliteiten. En de Arubaanse Pedagogische Akademie **is in dit proces niet weg te denken,** zeker niet als men de mogelijkheid schept om er een **echte Antilliaanse** opleiding van te maken, een opleiding die niet meer geremd wordt door typisch Nederlandse systemen en wettelijke regelingen. De gehele gemeenschap zal ervan doordrongen moeten zijn dat de Antillianisering van het onderwijs een noodzaak is bij de groei naar onafhankelijkheid. Er zal getracht moeten worden het toch nog bij velen levende idee dat het vroegere onderwijs beter zou zijn te wijzigen in een **vast geloof** dat in de toekomst **alleen een echt geantillianiseerd onderwijs rendement zal opleveren.** Het vroegere onderwijs werd als goed ervaren omdat de grote meerderheid van de Arubaanse bevolking nog vrede had met de Nederlandse bevoogding en het Nederlandse karakter van het onderwijs als vanzelfsprekend aanvaardde. Laten we echter niet vergeten dat men intussen is gegroeid, men is zich meer bewust van de eigen identiteit. En het onderwijs zal zich daar naar moeten richten. Het huidige onderwijs is niet slechter dan vroeger, het is ánders, het is Antilliaanser, het is meer eigen. En dit is mede te danken aan het feit dat wij een eigen opleidingsinstituut hebben.

De betekenis van de A.P.A. voor de gemeenschap is groot. Als aantoonbare facetten daarvan kunnen we noemen:
a. Vrijwel alle op dit moment in het kleuter- en basisonderwijs werkzame leerkrachten zijn Antillianen. Het overgrote deel hiervan is opgeleid door de APA. Hiermee is voldaan aan een der voorwaarden voor de antillianisering van het onderwijs. Ook behoeven hierdoor geen kostbare arbeidsplaatsen meer afgestaan te worden aan buitenlanders.
b. De mogelijkheid de opleiding op Aruba te volgen heeft kostenbesparend gewerkt, zowel voor de overheid (reisvergoeding en beurskosten) als voor de ouders (ouderlijke bijdrage plus in veel gevallen noodzakelijke aanvulling van het ontoereikende beursbedrag).
c. Doordat de student de opleiding op het eigen eiland kan volgen, is de kans de studie af te ronden groter. Gebleken is dat vele in het buitenland studerenden voortijdig hun studie afbreken door de vele problemen die het verblijf in een vreemd land met zich meebrengt.
d. Doordat de opleiding meer gericht is op lokale omstandigheden zullen de afgestudeerden beter funktioneren.
e. Doordat de studenten al tijdens de opleiding regelmatig op de Arubaanse basis- en kleuterscholen praktijkervaring opdoen zullen zij na het afstuderen soepeler ingepast kunnen worden.

In de toekomst weer in Nederland opleiden?

Als we nagaan welke de gevolgen zullen zijn indien men mocht besluiten de Arubaanse leerkrachten weer in Nederland te laten opleiden dan kunnen we stellen dat:
1. **De nederlandse opleiding nog minder dan vroeger aan zal sluiten bij de Arubaanse situatie:**
Dit omdat deze situatie, mede door het streven naar onafhankelijkheid, sterk is veranderd. De groei naar een bewustzijn van de eigen identiteit is zeer positief, maar heeft de verschillen tussen de kulturen van Nederland en de Antillen wel duidelijker merkbaar gemaakt.
Zeker op onderwijsgebied heeft dit konsekwenties gehad.
2. Door het onder 1 gestelde **zal het weer in Nederland opleiden van leerkrachten sterk remmend werken op de verdere bewustwording van de eigen identiteit,** hetgeen weer konsekwenties zal hebben als Aruba eenmaal onafhankelijk is.
3. **Door de invoering van de PABO in Nederland heeft de opleiding daar een geheel ander karakter gekregen.** De PABO (Pedagogische Academie Basis Onderwijs) richt zich namelijk op de sterke integratie van het kleuter- en basisonderwijs (4-12 jarigen), waardoor ook de opleiding van de leerkrachten aan beide typen sterk integraal is. Hieruit →

vloeide weer voort dat de salariëring moest worden gelijkgetrokken.
Duidelijk is wel dat de Arubaanse student die aan een Nederlandse PABO is opgeleid, op Aruba gekonfronteerd zal worden met een "vreemde" situatie: namelijk de sterke scheiding tussen het kleuter- en basisonderwijs en een discriminerende salariëring.
4. Door de in punt 3 geschetste Nederlandse opleidingssituatie en de daarop niet ingestelde Arubaanse onderwijsorganisatie **kan men verwachten dat de Antilliaaanse student zal kiezen voor een opleiding tot leerkracht voor de 8-12 jarigen.** Immers:
a. De PABO eist HAVO als minimum entreenivo (dus ook voor de "kleuterleidsters")
d. Op Aruba ligt het salaris van een leerkracht aan het basisonderwijs beduidend hoger dan dat van een kleuterleidster.
Binnen afzienbare tijd zal er dan ook een groot tekort aan Antilliaanse kleuterleidsters ontstaan.
5. **Andere aspekten van de Antillianisering van ons onderwijs geremd zullen worden.**
Als men bijvoorbeeld binnen het kader van de Antillianisering start met het planmatig ontwikkelen van leermiddelen en de reeds op dit aspekt gerichte werkzaamheden gaat intensiveren en versnellen dan is hieraan onder andere de voorwaarde verbonden dat de "zittende" maar zeker ook de toekomstige leerkracht wordt geschoold om deze leermiddelen juist te kunnen hanteren. De in Nederland opgeleide leerkracht zal deze scholing missen en dus weer met een "vreemd" onderdeel van het Arubaanse onderwijs worden gekonfronteerd.

Samenvattend kunnen we dus slechts konkluderen dat het in Nederland laten opleiden van toekomstige Arubaanse leerkrachten de voortgang van de Antillianisering **ernstig** zal belemmeren. Er zou zelfs gesteld kunnen worden dat we niet alleen teruggaan naar een situatie van zo'n 30 jaar geleden, maar dat de situatie zelfs **erger** zal worden dan in het verleden. Dit omdat het proces van Antillianisering en het proces van bewustwording van de eigen waarde en kultuur op een ontwikkelingsnivo zijn gekomen, waarop het moeilijk te kombineren is met het uit eigen handen geven van zoiets essentieels als de opleiding van de leerkrachten voor het kleuter- en basisonderwijs.

De bijdrage van de APA in het Antillianiseringsproces

Als wij nagaan op welke terreinen van de Antillianisering van ons onderwijs de APA al werkzaamheden heeft verricht, dan kunnen we o.a. noemen:
1. Het trainen van de student in het zelf vervaardigen en hanteren van op de lokale situatie gericht leer- en hulpmiddelen. In konkreto kunnen we onder andere noemen:
a. Het maken van nieuwe liederen voor het kleuter- en basisonderwijs met een Antilliaans ritme en tekst.
b. Het maken van beweginsspelen op typisch Antilliaanse muziek.
c. Het ontwerpen en vervaardigen van leermiddelen met een duidelijk Antilliaanse inslag.
d. Het vervaardigen van op de lokale situatie afgestemde aanschouwingsmaterialen.
e. Het schrijven van verhalen die binnen de belangstellingssfeer van het Antilliaanse kind liggen.
f. Het kritisch analyseren van de traditionele onderwijsmethodes (methode-analyse). Het streven van de APA is om in de toekomst met name dit punt uit te bouwen.
2. Het leren onderkennen en daarop richten van de leerstof en de didaktische werkvormen van typische problemen bij het Antilliaanse kind.
Als probleemgebieden kunnen we noemen:
a. **De over het algemeen gebrekkige beheersing van de Nederlandse taal.** Hierbij mogen we opmerken dat we in het kader van de Antillianisering zeker zullen streven naar het inruimen van een grotere plaats voor het Papiaments maar dat we ons moeten realiseren dat zeker de eerste jaren het Nederlands nog de overheersende onderwijsvoertaal zal blijven. Daarnaast echter wordt op de APA al aandacht besteed aan een betere beheersing van het Papiaments en het gebruik van die taal als hulpmiddel. Aangezien jammer genoeg in het verleden geen of weinig aandacht hieraan is besteed, is deze vaardigheid bij de "zittende" leerkrachten veelal nog niet planmatig in het onderwijs aanwezig.
b. **De onbekendheid van diverse begrippen** die in minder geïsoleerde, grotere en dus veelzijdiger kulturen al bij het jonge kind via ervaring en observatie enig doorvoelde inhoud hebben gekregen. Hierdoor zal het gehele onderwijs op de Antillen zeer aanschouwelijk moeten zijn. Ook zal de leerkracht in staat moeten zijn deze onbekende begrippen te associeren met voor het kind wel bekende begrippen. Op de APA wordt ook aan deze facetten al geruime tijd aandacht besteed, hoewel we ook hier kunnen stellen dat dit een proces is dat wel door de APA is aangezet, doch nog lang niet is afgerond.
c. De van onder andere de Nederlandse kultuur **verschillende inhoud die bepaalde begrippen bij het Antilliaanse kind hebben.** Als voorbeeld kunnen we hierbij denken aan de verschillende gezinspatronen en de andere funkties van elk der gezinsleden daarin.
d. De eveneens van andere kulturen **verschillende normen en het daarmee samenhangend normbesef.**
Als opmerking mogen we hierbij plaatsen dat de massamedia — en hierbinnen vooral de televisie — hierbij vaak een negatieve invloed hebben. De op volksopvoeding gerichte programma's ontbreken vrijwel geheel of zijn misleidend en de films waarin onjuiste normen als positief worden voorgeschoteld overheersen. Daar komt nog bij dat vooral de uit Noord-Amerika geïmporteerde programma's gebaseerd zijn op voor het Antilliaanse kind onbekende kultuurgronden, waardoor grote verwarring en onzekerheid ontstaat. Vooral ook de misleidende programma's hebben in deze een zeer negatieve invloed.
Op de APA wordt ook aan dit aspekt in onze gemeenschap expliciet aandacht besteed (onder andere door de student kennis te laten nemen van de inzichten die binnen de op de bestrijding van bovengenoemde invloeden gerichte visuele communicatie, een maatschappijkritische media didaktiek zijn ontwikkeld).
3. Het via informatiecolleges de gelegenheid openstellen voor belangstellenden uit het onderwijsveld om van nieuwe ontwikkelingen op onderwijskundig terrein kennis te nemen.

Duidelijk moet worden gesteld dat alle op de APA op de Antillianisering gerichte aktiviteiten als een **proces** moeten worden gezien, hetgeen inhoudt dat deze aktiviteiten moeten worden **gekontinueerd** indien men de gestelde doelen wil bereiken.
Daarnaast zijn andere aktiviteiten die nodig zijn om tot een meer inhoudelijke Antillianisering te komen, nog niet gerealiseerd. In dit verband kunnen we denken aan de volgende taken:
1. Het optimaliseren van de reeds genoemde aktiviteiten
2. Voorlichting aan de gemeenschap in het algemeen. Een groot gedeelte van het rendement van het onderwijs wordt teniet gedaan door de anders gerichte invloeden van onder andere de opvoeding in het gezin. Met het oog op de Antillianisering van het onderwijs is het van groot belang dat vooral de ouders niet alleen op de hoogte zijn van de hierbij gestelde doelen, maar ook daadwerkelijk hun medewerking verlenen.
3. Een planmatige voorbereiging van de student en de "zittende" leerkrachten op de veranderingen in het onderwijs, veranderingen die onder andere het gevolg zullen zijn van de voortgaande Antillianisering en de daaruit hopelijk logisch voortvloeiende onafhankelijkheid.
4. Het onder punt 3 genoemde zal slechts een onderdeel zijn van de noodzakelijke algemene nascholing van de leerkrachten. En binnen deze nascholing zullen er zeker taken voor de APA zijn weggelegd. Op een ander moment zal diepgaand op deze nascholing worden ingegaan. Nadrukkelijk willen we in dit verband erop wijzen dat, gezien de vele konsekwenties die de Antillianisering voor het onderwijs heeft, de leerkracht alleen met planmatige begeleiding en nascholing dit Antillianiseringsproces verantwoord kan stimuleren.

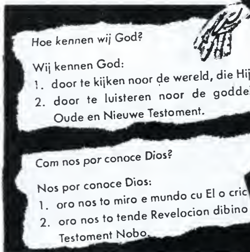
Dekolonisatie is een langdurig proces

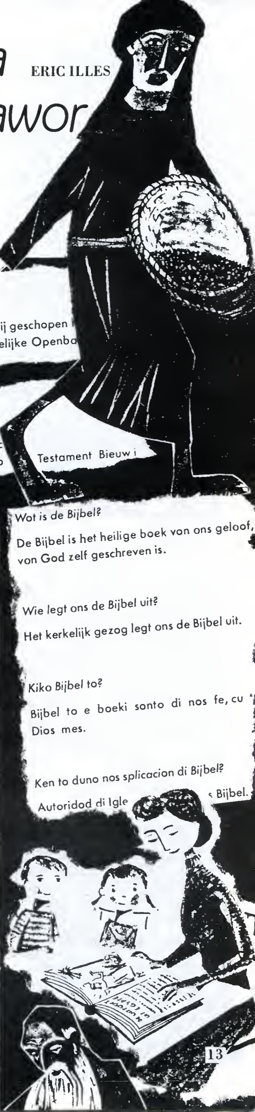
Samenvattend kunnen we stellen dat het vervangen van buitenlandse leerkrachten door Antillianen slechts een eerste stap is geweest op de lange weg naar Antillianisering. Nu zal ook de inhoudelijke verandering verder gestimuleerd moeten worden. De APA heeft ook dit proces al op gang gebracht, maar nog lang niet afgerond. Als dit proces wordt gestopt of onderbroken dan zal ook de Antillianisering van het onderwijs stagneren, waardoor ook in het algemeen dit nadelig zal werken. Dekolonisatie is een ingewikkeld en langdurig proces, waarbij de dekolonisatie van het onderwijs de meeste tijd zal vergen. Maar omdat dekolonisatie van het onderwijs een ONHERROEPELIJKE VOORWAARDE is voor het slagen van de algemene dekolonisatie zal hieraan grote aandacht moeten worden besteed. Het eventueel stop zetten van de eigen Arubaanse Pedagogische Academie zou zeker niet getuigen van de wil de dekolonisatie zo verantwoord mogelijk te doen verlopen. ●

Di **'katisashi'** *antes pa* **'formashon religioso'** *awor*

ERIC ILLES

Desde ku e kantidat di religioso- i pastornan a kuminsa baha (1) poko poko a bin un fin na e edukashon religioso ku tabata konsistí prinsipalmente den kontamento di historianan di beibel, segun aña litúrgiko: kreashon, nasemento di Hesus, Semana Santa, Pasku di Resurekshon ets. Tambe a bin un fin na e asina yamá "Catechismo", for di kual hobennan mester a siña tur dia al lo menos 10 pregunta for di kabes.
Pero tempo a kambia i "katisashi awor ta prinsipalmente dirigí riba kreashon di un aktitut di bida, den kual tin lugá pa legría, sinseridat pa kosnan i hende i formashon di konsenshi pa husga bo aktitut". (2)
Den e siguiente artíkulo mi kier a duna tanto koleganan maestro komo mayornan un idea di e puntonan di salida nobo di loke antes tabata katisashi. Tambe mi kier duna un idea tokante e relashon entre skol i loke antes tabata katisashi i ku awe nos ta denominá komo "formashon religioso". Den e analisis aki mi ta sali for di e práktika di e enkuentronan di formashon religioso manera ku nan ta tuma lugar na un skol manera Colegio Arubano.
Loke tabata katisashi antes a bira awor **"formashon religioso".** Den esaki nos ta só. Sigur no si nos wak e realidat di e problashon di hobennan ku ta bishita e skol aki. (3) Colegio en realidat ta un sentro di enkuentro pa hobennan di diferente gruponan religioso.
Na di dos lugar no ta tarea di un skol tampoko pa presentá solamente ún tradishon na e alumnonan ku e intenshon

Konosé, lesa i komprondé beibel. Un parti importante den e aserkamiento sistemátiko di formashon religioso: pa evitá ku hobennan ta bai kai den man di fundamentalistanan. Esoki tombe ta parti di formashon di un propio identidat.

sali for di e konsepto, e terminología "religion" komo fundamento pa e formashon aki. Nos nó ta sali for di e konseptonan manera "katolisismo" of "kristianismo" pa duna forma na e formashon aki. Nos ta kere ku e konsepto "religion" komo punto di salida ta hasi mihor posibel un aserkamiento di e hoben den tur aspekto di su eksistensia.
E intenshon ta pa yuda e hoben alumno buska i forma su propio identidat pa ku e dimension religioso di su eksistensia. Ta p'esei nos ta yama loke antes tabata katisashi, awe "formashon religioso". Formashon religioso na Colegio Arubano pues nó ta pretendé na presentá e doktrina di ún sorto di iglesia of tradishon pa konfesionalisá nan. (4)
Skol tin e tarea pa krea sierto kondishonnan: den e kaso aki kondishonnan pa un identidat propio ariba tereno religioso.
E konfeshon personal di e hoben mester por keda liber i mester wordu respetá na skol. E responsabilidat pa sosialisá e hoben kompletamente na un sierto konfeshon ta keda den man di su propio iglesia di grupo religioso.
Pa loke ta religion pues, skol tin e tarea pa di un forma sistemátiko laga hobennan sera konosí ku diferente tradishon, laga nan mes forma nan opinion i asina krea e kondishonnan pa un identidat propio pa ku e aspekto di religion den nan eksistensia. Esakinan ta e puntonan di →

salida.
Un aserkamento sistemátiko pues. Asina den e di **promé aña** na Colegio Arubano e hobennan ta siña konosé e tradishon Hudui komo base di e tradishon Kristian. Nan ta siña konosé, lesa i komprondé e sistema ku e beibel a wordu komponé. Konosemento di beibel ta evitá ku e hobennan por kai den man di fundamentalistanan: esta esnan ku ta asepta sin mas tur loke ta pará den beibel, sin kestioná. E hobennan ta sera konosí ku e beibel komo buki di fe i ta realisá ku e eskritornan ta skirbi ku e intenshon pa proklamá fe. Pa tal motibo e lenga i e estilo di beibel ta diferente for di normal. Tambe nan ta realisá ku Dios ta manifestá su mes pa medio di hende i situashonnan.
Den di **dos aña** hobennan ta sera konosí ku e Testament Nobo. E persona di Hesu Kristo ta pará sentral. Kristo Hesus ta

Colegio Arubano: un sentro di enkuentro pa hobennan di diferente gruponan religioso.

wordu tratá, saliendo for di e situashon konkreto ekonómiko, sosial, polítiko i religioso ku e tabata biba aden. Einan nos ta enkontrá sierto problemanan i e kontestanan ku sierto gruponan tabata ofresé. Aserka di esaki nos ta presenta e kontestanan ku Hesus tabatin ariba e problemanan. Finalmente nos ta trata e intenshon partikular di Hesus, esta instituí un reino di Dios.
Den e **di tres grado** nos ta entamá un diálogo entre e religion kristian i un otro religion pa kompará. Por ehemplo un tópiko manera morto for di punto di bista Kristian i banda di esei for di punto di bista di 'Budha'.
Di e forma aki hobennan ta realisá ku:
— un religion tin hopi ángulo;
— religion ta toka tur hende;
— ta di importansia pa buska e "berdat";
— nan propio idea tambe ta konta;
— nos di nos banda ta tuma nan na serio i ta apstené nos mes di imponé o sea indoktriná nan ku ainda ta buskando nan propio identidat.

Konklushon

Colegio Arubano ta un sentro pa hoben di diferente religion. E responsabilidat pa konfeshonalisá nan ta keda den man di kada grupo ku e hobennan ta pertenesé na dje. Skol tin e tarea pa krea e kondishonnan pa formashon di un propio identidat religioso di e hoben i ta p'esei mester tin un aserkamiento sistemátiko pa ku religion. E punto di salida ta e terminología "religion"pasobra esaki ta hasi mihó posibel pa aserka e hoben den tur aspekto di su eksistensia komo ser humano.

(1) Pa duna un idea di e redukshon aki nos por kompará e sifranan di 1971 ku esnan di 1984.

1971
1 bisschop
5 diocesane priesters
54 religieuse priesters
95 religieuse fraters, broeders
281 vrouwelijke religieuzen.

1984
2 bisschoppen (1 emeritus)
15 diocesane priesters
44 religieuse priesters
57 religieuse fraters
172 vrouwelijke religieuzen.

Sifranan tumá for di relato di komishon "Plan Pastoral Diocesano", Aprel 1984 i archivo di Obispo di W'stad.

(2) Esaki ta e punto di salida pa skolnan básiko ku un identidat netamente katóliko. Na skolnan sekundario nétamente katóliko e aksento ta kai ariba prátika di fe. Religion einan ta wordu presentá komo algo ku ta toka henter e personalidat di e hoben i no solamente komo algo di menoría of sintí. Weita tambe "Iglesia di Aruba, 25 aña na kaminda", (pgn. 45), Edishon di "Consejo Pastoral di Aruba", na okashon di 25 aña Obispado Willemstad, VAD-Drukkerij.

(3) Bou di e 515 hobennan ku a sigui enkuentronan di formashon religioso aña pasá nos ta haña tanto katóliko, protestant, metodista, atventista, testigonan di Jehova, Pentekostalnan, komo hindu, di e komunidat evangéliko i asta di Iglesia di Inglatera.

(4) Skol ta un institushon independiente, ku tin e intenshon pa yuda e hobennan deskubrí i kaminda ta nesesario kritiká sierto normanan i balornan ku nan a lanta of ta lantando kuné. Esaki ta konta tambe pa e aspekto religioso. ●

Bericht aan de lezers

Door omstandigheden die inmiddels wel bekend zijn en na overleg met het hoofdbestuur, heeft de redaktie eind '84 besloten de laatste twee nummers van de jaargang 15 (1984) te laten vervallen. Er zijn dus in het afgelopen jaar 8 nummers verschenen. De jaargang 16 (1985) zal weer uit 10 nummers bestaan.
Abonnees kunnen bij hun betaling voor 1985 de prijs van 2 nummers (20% van de abonnementsprijs) in mindering brengen, uitgezonderd de nieuwe abonnees. Betaling gaarne vóór 1 april a.s.

DE REDAKTIE

grawata

Ya hopi luna promé ku e Status Aparte e 'Status Armlastig" ta bin na vigor ...

★

Zelfs mijn geloof in de goede God is nu aan het wankelen gebracht. Betico is in '83 door Petrus teruggestuurd met de opdracht zijn werk op aarde eerst af te maken. Als Hij daarmee deze rotzooi bedoelde ...

★

Parse ku e '(i)Sla di Carnaval' duná dor di 'one Meppy islander' lo bai kambia nos baranka a korto plazo for di 'one happy island' den 'one needy island' ...

★

Bo tabata sa ku aña pasá S & K mester a selebrá su di 3 lustro? Awèl: redakshon a disidí ku nos 'lustrumnummers' tabata e dos edishonnan (9 i 10) ku no a aparesé ...

★

Guajira ..., Guajira ... nos tin ku kustumbrá sí. E nòmber mes ta hopi mas difisil ku Lago ...

★

En toch is Betico iets van zijn vroegere sluwheid aan het verliezen: hij heeft niet eens geprobeerd om Curaçao de schuld te geven van de sluiting van Lago ...

★

De Arubaanse R.K.-geestelijken zijn me toch ook een stelletje grapjassen: de ene maand houden ze 'samen met de autoriteiten' een optocht om Moeder Maria om hulp te vragen in deze moeilijke tijden en de volgende maand vragen ze een accountantsbureau om eens te onderzoeken hoe diezelfde autoriteiten er voor gezorgd hebben dat we zulke moeilijke tijden tegemoet gaan ...

★

Hendrik — the ugly Arubian — Croes sí sa kiko ta 'inleveren': e ta promové un di su hendenan — kontra tur konseho i sin ku e schaal mes ta eksistí na e departamento konserní — for di schaal 15 te ku schaal 17! Esei nos ta yama: gòt!

★

Ban bèt: e lema di e grupo di Carnaval di Aiky Croes e aña aki lo ta: "Unda e 300 miyon a keda?" ...

FUSIE van de ETAO en de LHO

(de ETAVO)

1. Invulling van het begrip fusie

Fusie is de juridische ééndwording van twee of meer aanvankelijk zelfstandige scholen. Gevolg van de eenwording is, dat:
— er één nieuwe school ontstaat;
— met een nieuwe direktie;
— dat die school in beginsel alle financiële en andere verplichtingen van de "oude" scholen overneemt;
— dat de "oude" scholen op den duur niet meer bestaan als werkorganisaties.

Fusie wordt bereikt via INTEGRATIE (het proces van éénwording van scholen).
Binnen het proces van de integratie zijn minstens de volgende 4 aspekten te onderscheiden:
a. het **inhoudelijk** aspekt:
het op elkaar afstemmen van de onderwijsdoelen, -filosofie en -uitgangspunten en de konkrete vormgeving van het onderwijsproces;
b. het **organisatorisch** aspekt:
beleidsorganen en besluitvormingsprocedures van de afzonderlijke scholen moeten op elkaar worden afgestemd, dan wel samengevoegd;
c. het **sociaal-emotioneel** aspekt:
de betrokkenen moeten voldoende kans krijgen om aan elkaar te wennen, elkaars opvattingen leren kennen en waarderen en **geloven in de fusie als een vooruitgang.** De betrokkenen moeten ook **begrijpen** wat de verandering inhoudt;
d. het **omgevingsaspekt:**
de omgeving in de meest ruime zin van het woord (onder andere leerlingen, ouders, betrokken organisaties en samenleving) moet worden voorbereid op de samenvoeging.

Het bijzondere van de fusie op de Antillen tussen de ETAO en de LHO is:
— dat niet zomaar 2 scholen, maar 2 TYPEN samengesmolten worden tot één, nieuwe(?), schoolvorm:
de ETAVO (Economisch Toeristisch Administratief en Vormend Onderwijs). Dit betekent dat ons schoolsysteem er anders uit gaat zien, daar de ETAO en de LHO na de fusie ophouden te bestaan;
— dat bij de fusie betrokken zijn twee schoolbesturen (openbaar en bijzonder-katholiek), met onderling verschillend personeelsbeleid voor wat betreft de kerkelijke gezindheid. Dit betekent konkreet dat het organisatorisch aspekt (zie boven) een komplexe zaak zal (kunnen) zijn.

2. Mogelijke beweegredenen voor een fusie van schooltypen

Achter een fusie van schooltypen (dus het opheffen van bestaande schooltypen) moet er uiteraard een duidelijk omschreven en akseptabele beweegreden zijn. Deze beweegreden kan onder andere zijn:
1. Van sociaal-maatschappelijke aard:
Voorbeeld 1: de in de maatschappij voltrokken mentaliteitsverandering ten aanzien van de gelijkheid van recht op onderwijs tussen de sexen heeft tot gevolg gehad een kompleet andere visie op de traditionele vormen van "meisjes-onderwijs". In dit licht wordt de huishoudschool steeds meer gezien als een onderwijsvorm die niet meer voldoet aan de veranderde gezichtspunten met betrekking tot de positie en de vorming van de hedendaagse vrouw.

Voorbeeld 2: in het kader van de problematiek van de "ongelijkheid van onderwijskansen" wordt de aandacht steeds meer gericht op het, voor het latere leven beslissende, moment van de schoolkeuze. Binnen ons huidige onderwijssysteem is dit keuze-moment te vroeg: ons systeem van voortgezet onderwijs heeft een strikt categoriaal-segmentaal karakter waardoor kinderen op een te vroege leeftijd in "hokjes" uitgeselekteerd worden. De middenschool-gedachte heeft als een van haar belangrijkste doelstellingen: het doorbreken van dit "hokjeskarakter" van de eerste fase van het voortgezet onderwijs. Denk in dit verband ook aan de Gavo-struktuur, zoals voorgesteld door de nota "Enseñansa pa un i tur".
2. Van sociaal-ekonomische aard:
Door bepaalde veranderingen in de ekonomische sfeer treden er wijzigingen op in de behoeften aan de vorming van arbeidskrachten. Hierdoor kunnen bepaalde schooltypen overbodig worden, terwijl andere schooltypen uitgebouwd moeten worden of zelfs nieuwe schooltypen gekreëerd moeten worden.
3. Van sociaal-pedagogische aard:
Vanuit de nadruk op de zogenaamde "education permanente" vindt men het van belang het schoolsysteem (de externe edukatieve struktuur) zodanig te "herschikken", →

door
drs. Lydia Emerencia, onderwijskundige

Vragen en een voorlopig commentaar

dat "doodlopende straten" opengebroken worden. Met andere woorden dat struktureel de weg voor vervolgonderwijs en voor een "tweede-kans mogelijkheid" wordt geopend.

3. De beweegredenen van de fusie van de ETAO en de LHO op de Antillen

De beweegredenen die voor de fusie van deze schooltypen worden gegeven in het rapport: "Aanzet tot integratie van het LHO en het ETAO", juli 1984, is zeer vaag: Het rapport spreekt van een "principiële beslissing" van de minister "dat binnen enkele jaren een integratie van de twee vormen van het LBO, die nauw aan elkaar verwant zijn, voorbereid en uitgevoerd dienen te worden, **omdat het ETAO en LHO elkaar nu voor de voeten beginnen te lopen".**

In welk opzicht nu "lopen de ETAO en de LHO elkaar voor de voeten"?

Inhoudelijk, organisatorisch, met betrekking tot de "markt" of met betrekking tot het leerlingenaanbod (dat sterk gedaald is)? Het rapport geeft geen duidelijk antwoord op deze vragen. In feite is het hele rapport op het inhoudelijk aspekt (zie boven) uitermate zwak. De doelstellingen en de uitgangspunten zijn in zeer vage termen geformuleerd en geven absoluut geen houvast of richtlijnen voor een (nog niet opgesteld) schoolwerkplan. De grote vraag is: **Wat wil dit nieuwe schooltype?**

Wat zijn de "voordelen" van dit nieuwe schooltype boven de bestaande schooltypen (ETAO en LHO). Let wel: voordelen in termen van:

— **Kwaliteit:** biedt dit nieuwe schooltype aan de leerlingen die het onderwijs volgen betere vormingsmogelijkheden?

— **Aansluitingsmogelijkheden bij het vervolgonderwijs:** bevat dit nieuwe schooltype geen nieuwe "doodlopende straten"? is de aansluiting op andere vormen van voortgezet onderwijs beter?

— **Opvangsmogelijkheden van leerlingen met problemen:** met name gaan de gedachten hier naar de leerlingen die via het BBO en die leerlingen van de 5e klas lagere school (meestal kinderen met ernstige leerproblemen en -lacunes) die volgens genoemd rapport van de inspekteurs naar dit nieuwe onderwijstype zullen kunnen stromen.

Een analyse van de lessentabel van de nieuwe ETAVO toont aan dat met betrekking tot bepaalde vakken er een "vooruitgang" is geboekt in termen van aantal lesuren, terwijl op andere vakken een "achteruitgang" te zien valt. Een verantwoording van deze keuze is in het rapport niet te vinden.

In de besprekingen rondom de integratie presenteren zich enige gegevens die ons ernstig te denken geven over de kwaliteit van dit nieuwe schooltype:

a. Het gegeven dat men nergens spreekt van een **schoolwerkplan.** Met andere woorden: de duidelijke inhoudelijke invulling van dit onderwijstype, waaraan het **eigen karakter** van dit schooltype af te lezen is. Ook het concept-landsbesluit dat dit schooltype moet regelen, zegt niets over de te stellen eisen aan zo'n leerplan. Men spreekt wel van "leerplannen" die in eerste instantie vóór 1 mei a.s. klaar moeten zijn.

Een ieder die snapt wat een schoolwerkplan is, weet dat zoiets een moeilijk proces is, wat veel tijd kost en waarvoor de nodige deskundige begeleiding zonder meer vereist is.

Voor wat men nu in recordtijd uit de grond gaat stampen kan absoluut niet de benaming "leerplan" worden gehanteerd. Hooguit zou men kunnen spreken van een leerstofoverzicht en het aangeven van de meest belangrijke werkvormen, en dan nog voor slechts één studiejaar.

b. Terwijl in eerste instantie men overwoog om dit integratieprojekt in experimentvorm te introduceren, dus voorzichtig beginnen met één klas op één school en eerst kijken hoe het loopt, heeft de onderwijsgedeputeerde plotseling ongeveer 2 maanden geleden besloten om de experiment-gedachte te laten vallen en in één keer op alle scholen tegelijk te beginnen. In dit verband is illustratief het argument dat werd gebruikt om het experiment-idee af te wijzen. Namelijk: dat de leerlingen zullen "weglopen". Met andere woorden: in augustus 1985 begint men waarschijnlijk over de hele linie met de afbouw van de ETAO en de LHO. Gezien het feit dat de informatie en communicatie tot nog toe zeer gebrekkig is geweest (getuige de grote onvrede onder de leerkrachten) en het feit dat er geen duidelijkheid is over de eigen invulling van dit nieuwe schooltype (behalve dan lestabellen), is deze beslissing **onbegrijpelijk** en **onderwijskundig gezien onverantwoord.**

c. Het gegeven dat men plotseling, zonder een onderwijskundige motivering, het aantal lesuren heeft verlaagd van 36 naar 32.

Dit alles in consideratie genomen is het vrijwel zeker dat aan de overhaaste integratie van het ETAO en LHO eerder de "bezuinigingsdrift" ten grondslag heeft gelegen dan enige onderwijskundig of sociaal-maatschappelijk motief.

4. Over het HOE van een fusie

Voor het welslagen van welke onderwijsverandering dan ook is het van fundamenteel belang dat rekening wordt gehouden met innovatie-principes.

De "innovatiekunde", toegespitst op het onderwijs, is een onderdeel van de onderwijskunde die op wetenschappelijke wijze antwoord probeert te geven op de vraag hoe veranderingsprocessen het beste doorgevoerd kunnen worden.

De innovatiekunde heeft verschillende innovatiestrategieën opgeleverd. Een strategie beschrijft de logische opeenvolging van fasen die men kan onderscheiden als een verandering op gang wordt gebracht. Twee belangrijke redenen van een duidelijke onderkenning van deze **fasen** zijn:

a. Dat het veranderingsproces dan beter **begeleid** en **geëvalueerd** kan worden.
b. Dat het proces beter **gestuurd** kan worden.

Behalve de noodzaak van een duidelijke **fasering van de verandering** wijst de innovatiekunde op een andere zeer belangrijke faktor waar terdege rekening mee moet worden gehouden: In welk innovatieproces dan ook dient ruime aandacht geschonken te worden aan de **aanvaarding** en de **verspreiding** van de vernieuwingsgedachte. Men spreekt hier van **"betrokkenheid"** en beschouwt dit van doorslaggevende betekenis voor sukses van de verandering. Dit alles betreft het sociaal-emotioneel aspekt. Immers: bij de verandering zijn **mensen** betrokken: het zijn uiteindelijk deze mensen die de veranderingsgedachte in de praktijk ten uitvoer moeten brengen. Als aan deze betrokkenheid van de mensen niet voldoende aandacht wordt geschonken, zal dit onvermijdelijk een direkte negatieve uitwerking hebben op motivatie, arbeidssatisfaktie, schoolklimaat en moraal en uiteindelijk indirekt op de prestaties.

Een derde belangrijke faktor in veranderingsprocessen is de faktor TIJD. Met name met betrekking tot fusie geldt de uitspraak "haastige spoed is zelden goed". Misschien is in dit verband ook een andere uitspraak van toepassing: "goedkoop is duurkoop".

In de **voorbereidende fase** van een verandering dienen de nodige **onderzoekingen** verricht te worden, die als basis moeten dienen van het nieuwe dat gekreëerd wordt. Het rapport betreffende de integratie van de ETAO en de LHO geeft echter geen enkele indikatie dat er een onderzoek is verricht (of geeft althans zeker niet de resultaten van een dergelijk onderzoek) naar:

— Tekortkomingen van de huidige LHO en de ETAO.
— Gewijzigde behoeften.

Dit feit: dat de nieuwe ETAVO **niet** is opgebouwd op basis van een nauwkeurige en kritische analyse van wat we nu **hebben**, bewijst dat de ETAVO zeer waarschijnlijk fundamenteel **niet** beter zal zijn.

Een ander onderdeel van de voorbereidende fase betreft de **planning** van de verandering: dat dient successievelijk gedaan te worden om uiteindelijk de nieuwe schoolvorm te kunnen invoeren. Met betrekking tot dit punt kan ten aanzien van het projekt ETAVO opgemerkt worden:

— Een "vreemde" volgorde van de stappen die men genomen heeft. Terwijl men nog geen duidelijkheid heeft over de (konkretere) doelen en inhoud van dit type onderwijs, heeft men al de lessentabellen en het examenreglement klaar.

— De onevenredige tijd die besteed wordt aan de verschillende stappen. Het grootste gedeelte van de tijd is besteed aan het (in gesloten kring) opstellen van het rapport, de minste tijd aan de inhoudelijke invulling, diskussie, communicatie en informatie. Immers: in augustus 1985 **moet** de integratie gestart worden. Zijn leerlingen en ouders geïnformeerd?

Met betrekking tot de **uitvoeringsfase** de volgende opmerkingen: het is van funda- →

menteel belang dat van te voren georganiseerd wordt hoe de **begeleiding, overleg** en **evaluatie** plaatsvindt, des te meer nu er geen experimenteer-periode "gegund" wordt. Eventuele fouten, die men op dit moment nog niet kan voorzien, dienen op een gestruktureerde manier weggewerkt te worden.
Van wie gaat deze begeleiding uit, hoe regelmatig zal deze geschieden, op welke terreinen zal de begeleiding zich richten? Zijn de begeleidingsdiensten voorbereid op (capabel tot) de begeleiding van een fusieproces? Deze begeleiding vereist een speciale deskundigheid, inzicht en ervaring! Allemaal vragen waar (nog) geen antwoord op is gegeven.
Mijn dringende advies is: begin pas met de uitvoering van een fusie als het inderdaad voor iedereen duidelijk is dat de schoolvorm die we kreëren BETER is als wat we nu hebben. Als dit niet gedaan wordt zijn de konsekwenties: frustraties, boycot, ruzies en **lagere kwaliteit.**

De voorbereiding van de leerkrachten

Het rapport spreekt van een toelating van "leerlingen die wel de intellektuele capaciteiten hebben, doch om andere redenen op het speciaal onderwijs zitten, onder andere de slechthorende kinderen".
Het is een bekend feit dat binnen ons schoolsysteem er tot nog toe te weinig opvangsmogelijkheid is in het voortgezet onderwijs voor de leerlingen van het speciaal onderwijs. We kennen wel de ETO (Tarabana) en de E-stroom van de huidige huishoudscholen. Het is ook een bekend feit dat de scholing van de leerkrachten hier **niet** strekt tot de verantwoorde opvang van deze kinderen. Leerkrachten die met deze kinderen moeten werken hebben geen enkele vorm van **orthodidaktische** of **-pedagogische** scholing gehad. Van een begeleiding vanuit de begeleidingsinstanties naar deze leerkrachten toe is er nagenoeg geen sprake. Zo te zien wordt ook in de nieuwe ETAVO op geen enkele wijze hierin een verbetering gebracht: aan de leerkrachten wordt geen helpende hand toegestoken, ze zullen zelf maar moeten uitzoeken hoe ze het zullen klaren.
Dezelfde vraag met betrekking tot de voorbereiding van de leerkrachten kunnen we stellen ten aanzien van de zogenaamde "alternatieve klas". Voor een nader kommentaar, zie hieronder.
Het rapport spreekt verder ook van de mogelijkheid om het papiaments of een andere taal als voertaal in dit type onderwijs in te voeren, na de twee eerste studiejaren. Afgezien van het feit dat op zich de invoering van het papiaments een te waarderen zaak is, moet ook hier de vraag gesteld worden: zijn de leerkrachten voldoende voorbereid om op een verantwoorde wijze papiamentstalig onderwijs te verzorgen? We weten allemaal dat, ondanks het feit dat papiaments onze moedertaal is, het desalniettemin een **vereiste** is voor papiamentstalig onderwijs dat de leerkrachten een degelijke scholing krijgen in het moedertaalonderwijs. Op Curacao is men al geruime tijd met een LO-cursus Papiaments bezig. Op Aruba is er hiervan nog geen spoor te bekennen. Wel wordt op de APA het vak Papiaments gedoceerd. Dit is echter van recente tijd, niet voldoende uitgebouwd (vanwege te weinig uren) en nog niet gericht op "moedertaaldidaktiek" of onderwijs-via-de-moedertaal.

Het alternatieve onderwijs

Het valt op dat terwijl de alternatieve klas in zeker opzicht het moeilijkste onderdeel is van de ETAVO, juist dit onderdeel heel weinig of vrijwel niet is uitgewerkt.
Met betrekking tot de toelating van leerlingen tot deze vorm van onderwijs spreekt het rapport van: kinderen die "te lage intellektuele capaciteiten" hebben en daarom niet het normale onderwijs kunnen volgen en kinderen die "gedragsproblemen" of "sociale problemen" hebben en buitenlandse leerlingen die de taal niet beheersen. Het rapport geeft echter geen informatie over hoe de screening zal plaatsvinden en wie deze screening uitvoert.

Met betrekking tot de invulling van deze alternatieve klas tasten we volkomen in het duister: nergens staat aangegeven wat de **vormingsdoelen** zijn van dit onderwijs voor dit type leerlingen, welke de geëigende werkvormen zijn en op welke wijze het onderwijs geëvalueerd wordt.
Het hierboven geleverde kritiek met betrekking tot de onvoldoende voorbereiding van de leerkrachten geldt hier nog zwaarder.
Het rapport spreekt van "een minimumprogramma waaraan de leerlingen bij toelating moeten voldoen". Wordt dit minimumprogramma **per school** vastgesteld? Worden er hiervoor geen kriteria, aanwijzigingen en dergelijke van te voren bepaald? Het rapport zegt niets hierover.
Behalve het aspekt van individueel onderwijs spreekt het rapport verder helemaal niet over speciale voorzieningen voor deze leerlingen met leermoeilijkheden. Dit alternatief onderwijs kan zowel een zelfstandig schooltype zijn of een "stream" verbonden aan de ETAVO. Wat bedoelt men hiermee? Verdienen ook deze kinderen niet het beste onderwijs? Of zijn ze soms niet "de moeite waard"? Ook de leerkrachten maken er zich terecht ernstig zorgen over hoe ze het onderwijs aan deze kinderen op verantwoorde wijze kunnen aanpakken. Het heeft er alle schijn van dat deze leerkrachten (en uiteindelijk dus hun leerlingen) kompleet aan hun lot zullen worden overgelaten.

Conclusie

Ook de leerlingen van dit type onderwijs hebben recht op goed onderwijs. In hun belang is het onze plicht om te garanderen dat dit nieuwe onderwijstype op essentiële punten inderdaad een waarborg biedt voor een goed onderwijs. Zoals de zaken er nu voor staan echter is m.i. geen andere conclusie te trekken dan dat deze kinderen het slachtoffer worden van een **ondoordacht** en **niet voldoende uitgewerkt plan,** dat blijkbaar koste wat het kost per augustus aanstaande ingevoerd moet worden. Dit terwijl:

- Het definitieve rapport (bevattende de kommentaren, suggesties en kritieken van het veld) nog niet eens is verschenen;
- de diskussie nog niet eens goed op gang is gekomen;
- de minister nog geen beslissing heeft genomen over het **tijdstip** van de invoering en de **konkrete vormgeving** van dit nieuwe schooltype.

(Een belangrijke vraag in dit verband is of het überhaupt officieel mogelijk is op Aruba op een eerder moment te starten dan op de andere eilanden).
Ernstige kritiek moet er geuit worden op de sfeer van bedekte "bedreiging" waarin de onderhandelingen over de invoering van de fusie gevoerd worden. Zo van: "denk-maar-niet-dat-door-het-niet-meewerken-aan-de-fusie-men-aan-de-onderwijsbezuinigingen-kan-ontkomen".
Niet alleen wordt met dit soort opmerkingen "kleur bekend" met betrekking tot de eigenlijke beweegredenen van de fusie. Het getuigt ook van een "dwanggeest", wat uiteraard nooit positief kan uitwerken voor het onderwijs.
Een onmiddellijk gevolg van de fusie is de wijziging in de direktie. Over dit punt is er nog volstrekt geen duidelijkheid, wat ongetwijfeld bepaalde spanningen oproept. Betrokkenen hebben er recht op **nu** te weten welke de kriteria zijn die straks gehanteerd zullen worden ter benoeming van de nieuwe direkteuren en direktrices.
Het feit dat men verwacht dat in slechts 5 maanden tijd, de leerkrachten naast hun schoolwerkzaamheden en zonder veel ervaring op dit gebied, leerplannen moeten maken, betekent dat men:

- een ondergeschikt belang hecht aan de leerplannen die eigenlijk de meest essentiële zaak is van de geplande onderwijsprocessen;
- geen enkel begrip heeft van de funktie en complexiteit van leerplan (-ontwikkeling).

Tot slot nog de opmerking dat het volkomen duister blijft hoe dit integratieprojekt in te passen is in de plannen van onderwijsherstrukturering op de Antillen. Welke plaats neemt de ETAVO in in de nieuwe onderwijsstruktuur die de Beleidsnota voorstelt. Is er een link te leggen tussen dit korte-termijn beleid en het langer-termijn beleid? Ik vrees van **niet.** →

Fusie van scholen in het voortgezet onderwijs in Nederland

Enige, voor ons relevante, ervaringen

De laatste twee jaren doet zich in de eerste fase van het voortgezet onderwijs in Nederland zoiets als een "fusiegolf" voor.
Het voornaamste fusiemotief is: het ontbreken van enig perspektief op het zelfstandig voortbestaan bij één of beide partners.
Achtergrond hiervan zijn twee gegevens:
a. de flinke daling van het aantal leerlingen;
b. een nieuwe wet, de z.g. "Planningswet", die per oktober 1985 van kracht zal worden. Deze Planningswet voorziet in de verhoging van de opheffingsnormen. Het hanteren van de nieuwe normen betekent dat zelfstandige scholen voor MAVO en LBO met minder dan 240 leerlingen gedoemd zijn te verdwijnen.
Fusie van de scholen moet in dit verband gezien worden als een poging zich veilig te stellen. Een veel gehanteerde term in dit verband is "schaalvergroting": de vergroting van het aantal leerlingen per school, dit via het opheffen van (te) kleine scholen.
Het fusieproces in Nederland verloopt echter tot nog toe nogal *moeizaam*. Een onderzoek verricht door de Inspektie van een aantal mavo-scholen wijst uit (in haar rapport: "Fusieprocessen"):
1. dat veel problemen worden veroorzaakt door:
   a. onzorgvuldigheid in de procedure,
   b. gebrekkige informatie van de betrokkenen,
   c. overhaaste besluitvorming;
2. dat de ondersteuning (begeleiding) bij de fusie-processen volstrekt ontoereikend is;
3. dat scholen te weinig gebruik maken van de fusie-ervaringen van andere scholen.

De inspekteurs wijzen in hun rapport op het bekende gegeven dat voor het welslagen van een fusie (net zoals voor het welslagen van welke onderwijsverandering dan ook) van doorslaggevende betekenis is: de *bereidheid van betrokkenen om samen te werken en zich in gewijzigde situaties opbouwend op te stellen.*
Hierbij is het o.a. van belang dat van meet af aan duidelijk is *wie de leiding van de nieuwe eenheid* krijgt. Het is een niet te onderschatten feit dat wijzigingen in de funktie, een ander type leerlingen, andere opvoedkundige en onderwijskundige opvattingen, diep grijpen in de persoonlijke beleving van de docenten.
De ervaringen in Nederland wijzen uit dat:
— Fusies het klimaat om het onderwijs te vernieuwen of te verbeteren gunstig kunnen beïnvloeden of voor jaren bederven.
— Fouten in het begin van het fusieproces nog jaren later het schoolgebeuren negatief zullen beïnvloeden en een struikelblok vormen voor vernieuwingen.
— Hoewel er enerzijds waardering is voor fusies, er anderzijds sterke klachten zijn met betrekking tot de slechte kommunikatie, snelheid van het fusieproces en de gebrekkige nazorg van de "fusieslachtoffers".
— Schoolleiders een sleutelpositie innemen in de processen van de fusie.
— Met name in de fusie van twee verschillende schooltypen, waarbij de ene school een "hogere" status heeft dan de andere, er speciale problemen zijn met betrekking tot de inhoudelijke invulling van deze nieuwe schoolsoort alsook met betrekking tot de motivatie van leerkrachten.
Problemen die niet onderschat mogen worden.

●

HOGE RAAD, bedankt?

(vervolg van pagina 9)

te ontlenen aan het bestaan van soortgelijke regelingen of identieke rechterlijke uitspraken in Nederland, maar juist gericht moet zijn op de specifieke belangen van de — nog te vormen — eigen Antilliaanse gemeenschap. De politieke en bestuurlijke band met Nederland remt ongetwijfeld de volledige ontplooiing en ontwikkeling van de Nederlandse Antillen. Dit bezwaar geldt ook op het gebied van de rechtspraak. Politiek en rechtspraak worden onwezenlijk, onecht als er toch altijd een beroep op Nederlandse organen kan worden gedaan. Voor het ontstaan van een nationale leefgemeenschap — voor de interne opbouw van de Nederlandse Antillen — acht ik het een noodzaak dat Antilliaanse organen zelf de volledige verantwoordelijkheid dragen". In een voetnoot schreef ik nog: "Op het gebied van de rechtspraak is de situatie nog onwezenlijker, omdat ook de Antilliaanse rechterlijke organisatie grotendeels bezet wordt door Nederlandse rechters".
Deze principiële stellingname blijf ik hanteren, alleen is het voor mij — veel meer nog dan vroeger — de vraag, zoals reeds gesteld, of wij zover zijn dat wij ons binnen afzienbare tijd, gelet op het niveau van functioneren van de Antilliaanse organen, aan dit alles kunnen wagen.
Tot mijn spijt moet ik zeggen, dat ik vind dat het zeker nog niet zover is. De Hoge Raad, als instelling met een onbetwist gezag en ook voor de Antillen te beschouwen als belangrijke "braintrust", dient m.i. behouden te blijven. Daarmee wil ik zeker niet zeggen dat wij ons ten eeuwige dage tot Nederland moeten blijven wenden. Ik geloof dat het juist een prikkel moet zijn om het niveau van onze overige Antilliaanse organen — en de overige "pressuregroups" in onze samenleving — zodanig op te vijzelen dat het wel mogelijk wordt.
Ik wil besluiten met twee suggesties te doen, welke zijdelings te maken hebben met bovenstaand betoog.
Voor de Juridische Faculteit van de UNA de suggestie om praktijkgerichte workshops te organiseren over de rechtspraak, m.n. ook voor de journalisten die dagelijks hierover schrijven. Ik zou het echter niet tot deze groepering willen beperken.
Eén suggestie voor de rechter en de plaatselijke juristerij in zijn algemeenheid: Voor een leek (zeker een Antilliaanse) is een rechterlijk vonnis volslagen onbegrijpelijk; daarom het volgende. Zoals bekend hanteert b.v. de Amerikaanse rechter niet alleen een voor een ieder begrijpelijke — soms forse — taal, maar ook worden 'dissenting en concurring opinions' gepubliceerd. Ik meen dat ook door dit laatste de motivering van de uitspraak meer in de belangstelling komt en dat mede hierdoor de Amerikaanse rechter een grotere invloed uitoefent op het bestuur en de gemeenschap. Om Prof. Jeukens in zijn verhandeling "Recht en Politiek" te citeren: "Hoe paradoxaal het moge klinken, minder stellig uitgesproken zou een rechterlijk oordeel wel eens meer gezag kunnen krijgen".

●